

*HASAN BALIĆ
ISMET ALIJA
AVDIJA KOVAČEVIĆ*

**MEDUNARODNI SUD PRAVDE
BOSNA I HERCEGOVINA
PROTIV SRBIJE I CRNE GORE**

Sarajevo, 2013. godine

HASAN BALIĆ
ISMET ALIJA
AVDIJA KOVAČEVIĆ

**MEĐUNARODNI SUD PRAVDE
BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV
SRBIJE I CRNE GORE**

UNIVERZITET U SARAJEVU
Institut za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava
S A R A J E V O

Famijena:			
Ime	Prez.	Prig.	Vrijednost
	2991		

Sarajevo, 2013

IZDAVAČ:

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti
i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

ZA IZDAVAČA:

Prof. dr. Smail Čekić

UREDNIK:

Prof. dr. Hasan Balić

RECEZENTI:

Prof. dr. Mirsad Abrazović

Prof. dr. Hidajet Repovac

LEKTOR:

Amela Balić – Can, profesor

ŠTAMPA:

Štamparija Fojnica d.d. Fojnica

TIRAŽ:

600 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

343.151:341.645.2
341.485(497.6)“1992/1995”

BALIĆ, Hasan

Međunarodni sud pravde : Bosna i Hercegovina
protiv Srbije i Crne Gore / Hasan Balić, Ismet
Alija, Avdija Kovačević. - Sarajevo : Institut za
istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava,
2013. - 255 str. : ilustr. ; 24 cm

Bibliografija: str. 245-246 ; bibliografske i
druge bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-740-84-8

1. Alija, Ismet 2. Kovačević, Avdija. - 1.

Međunarodni sud pravde (Hag) vidi International

Court of Justice (Hague) - Presude

COBISS.BH-ID 20308998

Hasan Balić
Ismet Alija
Avdija Kovačević

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE
BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV
SRBIJE I CRNE GORE

UNIVERZITET U SARAJEVU
Institut za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava
S A R A J E V O

Primljenost:			
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
	2557		

Sarajevo, 2013

**ŽRTVAMA GENOCIDA
PISCI POSVEČUJU OVU KNJIGU**

PREDGOVOR

Međunarodni sud pravde u Hagu u Presudi o sporu koji je pokrenula Bosna i Hercegovina, pred tim Sudom u konstataciji pod br. 5, 6, 7, Dispozitiva utvrdio je da je Srbija prekršila odredbe Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. u ratu u BiH 1992-1995. Tako su Srbija i Crna Gora postale prve države u svijetu koje su osuđene za kršenje izravno međunarodnog javnog prava kojim se sprječava i kažnjava najteži zločin protiv čovječnosti i međunarodnog prava. To je ozbiljna sramota koja se može dogoditi jednoj državi.¹

Iz brojnih pravosnažnih presuda Haškog tribunala i domaćih sudova, vidi se da je vojska i policija bosanskih Srba izvršila genocid nad Bošnjacima-Muslimanima 1992-1995. i nasilje nad vlastitom državom, koja je uz to i članica UN. Time su ti zločinci i njihova ideologija ukaljali svoj obraz, obraz djela Srpske pravoslavne crkve i obraz djela akademske zajednice koja ih je u zločinu pomagala.

Ostao je čist obraz srpskog naroda, jer nema zločinačkog naroda. Postoje zločinci neovisno od toga iz koga naroda potiču i kojoj religiji pripadaju.

Autori su preživjeli svjedoci tih događaja. Kao članovi akademske zajednice i kao moralni ljudi, napisali su ovu knjigu kako bi se sačuvao bar mali dio istine o zločincu i žrtvi. To su uradili kako se ne bi kajali za ono što su propustili.

Knjiga je namjenjena kao podsjetnik i praktikum iz međunarodnog javnog prava studentima i nastavnicama pravnih fakulteta i drugih fakulteta društvenih nauka gdje se izučava međunarodno javno i krivično pravo nezavisno od toga da li se to izučava po bolonjskom ili nekom drugom nastavno-naučnom planu i programu. Namjenjena je domaćim i stranim istraživačima, tužiocima, advokatima i sudijama. Namjenjena je diplomatima, i nosiocima zakonodavne, sudske i izvršne vlasti. Od koristi će biti aktivistima, za promociju ljudskih prava i sloboda, međunarodnim i domaćim vladinim i nevladinim organizacijama i žrtvama zločina. Namjenjena je akademskoj i široj čitalačkoj publici.

Autori su svjesni kako ova tema izaziva interesovanje i u sebi nosi brojne izazove i razmišljanja. Zbog toga u svakom dobronamjernom i znanstvenom dijalogu otvoreni su za saradnju.

A U T O R I

---

1 U obrazloženju Presude paragrafi 78 i 79 izričito navode da sve utvrđene obaveze u izreci Presude odnose se i na Crnu Goru koja je u vrijeme izvršenja događaja bila jedinstvena država sa Srbijom.

Krvava bajka

Krvava bajka na Balkanu

Krvava bajka po drugi put na Balkanu

Kažu da je pojam Balkan kovanica od dvije turske riječi . BAL – MED , KAN – KRV. Bal+Kan – Balkan. 1942. godine njemački nacisti uz pomoć svojih saradnik Srba u Kragujevcu su ubili veći broj njegovih nevinih građana. Strjeljali su Vb razred Kragujevačke gimnazije i njihovog razrednog starješine , koji je predavao istoriju. Dok su u stroju čekali smrt profesor je kazao „Pucajte ja držim čas istorije“. Taj događaj opisala je pjesnikinja Desanka Maksimović u poemi „Krvava bajka“. Uz tu poemu odrasle su generacije i generacije đaka i studenata 70 i 80-tih godina XX vijeka.

Nešto više od 60 godina nakon Kragujevca „Srpski junaci i crnogogorski serdari u opštini Foča u junu 1992. godine ušli su u muslimansko selo Gudelj i pobili su svo stanovništvo koje su zatekli i selo spalili. Među stanovnicima na selu bila je i porodica Reko: najstariji član bio je Salko Reko star 72 godine . Bio je imam i vjeroučitelj i izuzetno poštovan čovjek. Junaci su ga usmrtili. Pošto nema preživjelih , ne zna se kako su usmrćeni. Seljani iz okolnih sela kažu da su ih stjerali u jednu kuću, polili benzinom i zapalili kuću, pa su neki ubijeni a neki živi izgorjeli. Kada je izvršena eksumacija istražitelji su na samom izlazu iz podruma kuće našli gomilu skeleta što ukazuje da su neki živi pokušali izaci, ali su ih tu dočekali smrtonosni pogodci i svi su živi i polu živi izgorjeli.

Samo pet dana nakon toga događaja jedinica Armije BiH kojom je komandovao Amir Reko, unuk Salke Reka, zarobila je vod “junaka” sa naoružanjem. Zarobljeni vojnici čekali su u stroju uplašeni, odluku komandanta. Komandant je okupljenom narodu i vojnicima rekao:“ Ne znam šta je teže, da li da vas kaznim, ili da vas pustim. Ali ja sam oficir Armije BiH mi se ne svetimo. Vojnici će biti razoružani i sa civilima mogu slobodnu da pređu na stranu koju kontrolišu Srbi. Idite svojim kućama i porodicama i recite vašem komandantu Kornjači da dopusti Muslimanima da mirno napuste Čajniče”. Kornjača je poručio u Čajniču više nema Muslimana. Danas Kornjača radi i živi u Srbiji. Amir Reko živi u Sarajevu. Na mjestu stradanja stanovnicima Gudelja sagrađio je Turbe i Hajr česma sa pitkom vodom.

Ko je u stvari Amir Reko? Možda je Tatarin, Turčin, Koazk, Bogumil , ko zna? Jedno je sigurno. On je Musliman i oficir Armije BiH. On je Bosanac i Hercegovac.

U „Oslobođenju“ od 5 aprila 1992. godine novinar Asaf Bećirović objavio je intervju sa Amirom Rekom koji je „junacima i serdarima“ održao čas

istorije i rekao „Četnici su mi prije nekoliko dana ubili majku, djeda, rodice i rođake , sve ih pobili i zapalili, znam da im se mogu osvetiti, ali i znam da to neću učiniti. Zato rekao sam im „idite u miru i znajte daje teže oprostiti nego se osvetiti“

Veliki ruski književnik Maksim Gorki rekao bi „Amir Reko to zvući gordo“.

			REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA		
			VOJNA ISKAZNICA		
					
AMIR REKO – kapetan					
ime i prezime - čin					
27, 12, 1963		FOČA			
datum i mjesto rođenja					
4300/1	04, 05, 1992		FOČA		
reg. broj	izdana dana		opština		
			04, 05, 1994		
			važi do		

VOJNA ISKAZNICA JE JAVNA ISPRAVA KOJOM SE
DOKAZUJE PRIPADNOST ORUŽANIM SNAGAMA
REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

kapetan-komandant 43 Drinske brigade GORAŽDE

čin-dužnost		oznaka jedinice
2712963131531	M.P.	
jedinstveni matični broj		potpis

čin-dužnost		oznaka jedinice
	M.P.	
		potpis

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

"Ko ubije jednog nedužnog čovjeka, kao da je ubio cijelo čovječanstvo.

Ko spasi život jednog čovjeka, kao da je spasio cijelo čovječanstvo."

(Kur'an: Al-Ma'ida 32-35)

OVAJ HAIR PODIŽEM MOJOJ MAJCI AZIZI

I SVIM POGINULIM IZ FAMILIJE REKO

El-Fatiha...

14 juli 2012. godine

Amir Reko

Imena ubijenih porodice Reko

Hadži Reko Salko, hadži Reko Kademlija, Reko Rasim, Reko Šuhreta, hadži Reko Nusret, Reko Aziza, Reko Huso, Reko Zejnija, Reko Dika, Reko Safeta, Reko Ramo Reko Ismet i Reko Izet.

“Zločin se ne može sakriti!”

UVOD

Dvadeset šestog februara 2007. godine najveći pravni autoritet na Planeti Međunarodni sud pravde u Hagu donio je Presudu kojom je osudio države Srbiju i Crnu Goru da su u ratu u Republici Bosni i Hercegovini 1992-1995. prekršile odredbe Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine.

Miroljubivi svijet više od jednog stoljeća čekao je ovaku presudu. Ne radi osvete tim i drugim državama i režimima već radi pravde, kako je to govorio Simon Vizental Jevrej koji je preživio holocaust i genocid.¹ Zbog toga nam je ova Presuda bila potrebna. Ona će imati snažan utjecaj na dalji razvoj međudržavnih odnosa, na kulturu življenja, ne samo između država koje su bile u sporu, već i šire. Ona će promovirati ulogu međunarodnog prava u rješavanju sporova između država mirnim putem i pravnim sredstvima. Ona je utvrdila da su Srbija i Crna Gora propustile priliku da budu dio moralnog svijeta jer nisu spriječile genocid. To će ostati dio njihove historije, koju će zabilježiti i opća historija čovječanstva.

Po članu 59. Statuta Međunarodnog suda pravde, presude međunarodnog suda pravde, djeluju i interparles. To znači da djeluju između država koje su vodile spor pred tim sudom. Ta sudbina nije mimoišla ni Presudu Bosna i Hercegovina (BiH) protiv Srbije i Crne Gore.

Kada je odbio prigovor tužene strane da nije tužena pasivno legitimisana Sud je protumačio da kršenje Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine djeluje „omnes“ djeluje između država. Tako je ova Presuda postala prva ove vrste koja djeluje inter partes i erga omnes. (Između država u sporu i između njih i svih drugih država na svijetu).

To je za autore ove knjige dokaz da su na pravom putu koji je zahtjevan, i složen i veoma odgovoran. Uz sve to on je izazovan sa naučnog stanovišta i zahvalan sa moralnog stanovišta. Pravda je samo jedan od stubova morala. Pravo koje primjenjuje Međunarodni sud pravde afirmiše pravo, pravdu i moral.

Može se biti nezadovoljan u cjelosti ili djelimično sa Presudom, ali u objašnjenju toga treba biti pravno mudar i ne treba trošiti snage na uzaludne stvari. A uzaludne stvari bi bile „podučavati sud pravu“ i negirati njegovu odluku. Međunarodni sud pravde najviši je stručni autoritet na svijetu u tumačenju prava. To treba da nauče studenti, da

---

1 Simon Vizental, PRAVDA, A NE OSVETA, Svjetlost, Sarajevo, 1990, str. 83.

znaju političari i da se sa tim pomire žrtve i zločinci.

Presuda je potvrdila princip individualne krivične odgovornosti. Ali je ukazala i na mogućnost kolektivne krivnje kod najtežih zločina. Na te mogućnosti ukazao je akademik Milan Bartoš koji je napisao prvi udžbenik Međunarodnog javnog prava u Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata. Sada se ta odgovornost pored države može da proširi na Crkvu, na zločinačku politiku, na sve one koji čine lanac zločinačkog poduhvata. Da im se, kako akademik navodi izreknu ekonomske sankcije i zabrani pristup u miroljubivi svijet.

Osim toga prvi put u ovakvoj Presudi pojavilo se pitanje revizije na Presudu Međunarodnog suda pravde, ili zahtjeva za obnovu postupka, kako to još nazivaju pravni znanstvenici iz Beograda (dr. V. Dimitrijević i drugi, Beograd 2008.² Sve su to razlozi koji su nas obavezali da napišemo ovu knjigu.

Ovu knjigu podijelili smo na predgovor Krvava bajka na Balkanu po drugi put, uvod i tri (3) poglavlja i priloge i zahvalu.

U prvom dijelu obradili smo najznačajnija pitanja iz oblasti međunarodnog javnog prava kao samostalne naučne discipline a koja su u bliskoj vezi sa radom Međunarodnog suda pravde u Hagu.

Drugi dio je Praktikum za pravdu, za Reviziju na Presudu sa posebnim osvrtom na Presudu Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore.

U trećem dijelu iznijeli smo kraće geografsku, istorijsku i civilizacijsku sliku o BiH kako bi korisnici knjige mogli donijeti svoj sud o moralnom sunovratu zločinačkih ideologija i dostojanstvu Bosanaca i Hercegovaca koji su im se suprostavili.

U prilogima dati su:

- Rezolucija ZAVNOBiHa od 26. novembra 1943.
- Rezoluciju Zemaljskog i antifašističkog vijeća narodnog oslobođenj Bosne i Hercegovine (ZAVNOBiH) o pravima građana Bosne i Hercegovine od 1. jula 1944.
- Povelja UN iz 1945.
- Statut Međunarodnog suda pravde iz 1945.
- Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948.

---

2 V. Dimitrijević i Obrad Račić, Vladimir Đerić, Tatjana Papić, Vesna Petrović, Saša Obradović, OSNOVI MEĐUNARODNOG JAVNOG PRAVA, Beogradski centar za međunarodno pravo, Beograd 2005 i dokumenti koje su priredili Vidan Hadži-Vidanović, Marko Milanović-isti izdavač 2005 str 195.

Sudije Doma za ljudska prava u Bosni i Hercegovini

Prof.dr. Hasan Balić Bosna i Hercegovina, Prof.dr. Giovanni Grass Italija, Mehmed Deković BiH, Michel Picar (predsjednica Francuska), Mato Tadić BiH, Prof dr. Viktor Mašenko - Mawi Madarska, Želimir Juka BiH, Jakob Moller Svicarska, prof. dr. Nowak Manfred Austrija, Andrew Grotijan Engleska, prof.dr. Ditrh Raschnig Njemačka, prof.dr. Rona Aybay Turska, prof.dr. Vitomir Popović BiH, Miodrag Pajić BiH.

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE

PRVI DIO

GLAVA 1

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE

A) ŠTA JE MEĐUNARODNI SUD PRAVDE?

Međunarodni sudu pravde u Hagu je najviša pravosudna institucija na svijetu. To je najviši sudski autoritet koji rješava sporove između država pravnim sredstvima međunarodnog javnog prava. Sporove političke naravi rješava Savjet bezbjednosti UN. Njegova stvarna i mjesna nadležnost je univerzalna bez obzira kada i gdje se sporni događaj desio, da li u vrijeme rata, ratnih sukoba, ili u vrijeme mira. On vodi rasprave i nakon dovršenog postupka donosi presude koja je postala pravosnažna onoga dana kada je donešena i objavljenja stranama u sporu. To je sud protiv čijih odluka nije dopuštena žalba. Dakle, on nema drugostepeno sudovanje. Ima samo jedno sudeće vijeće koje se sastoji od 15 sudija. Strane u sporu pred ovim sudom mogu biti samo države bez obzira jesu li, ili nisu članovi UN. To je sud kojeg su osnovale UN 1945. godine.

Rasprave se vode pismeno i usmeno i u načelu su javne, u koliko sud drugačije ne odluči.

B) OSNIVANJE MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE (MSP)

Na zasjedanju Generalne skupštine UN, održane u San Francisku, 26. juna 1945. godine usvojena je Povelja Ujedinjenih nacija i Statut Međunarodnog suda pravde kao njen sastavni dio. Toga dana prestao je da postoji raniji Sud pravde. Razrješeni su njegove sudije i Generalna skupština. UN izabrala je 15 novih sudija. Postoji jedan broj autora koji smatraju da je Međunarodni sud pravde nastavak rada ranijeg Suda pravde, koga je bila osnovala Liga naroda nakon završenog Prvog svjetskog rata (1914.-1918.). Među njima je i prof. doktor Šaban Nurić, sa Pravnog fakulteta u Kiseljaku Univerziteta u Travniku, koji stoji na stanovištu da je Međunarodni sud pravde u Hagu ustvari nasljednik ili nastavak rada Suda pravde. Tako shvatanje nema čvrstog uporišta u Statutu. Druga grupa autora među kojima spadaju prof. doktor V. Dimitrijević sa grupom autora, koji su napisali udžbenik međunarodnog javnog prava, zastupaju shvatanje da je to potpuno novi sud kojeg su osnovale UN. Naše mišljenje je da to u ovom momentu toliko nije bitno da bi se oko

toga mogli ozbiljno sporiti. Ako se uzme da taj sud osim što je osnovan i što je bilo izabrano 15 slijedećih sudija, među kojima je bilo sudija iz Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca nije donio niti jednu odluku, a formalno-pravno je postojao skoro 90 godina, onda se od njega nema šta ni naslijediti niti nastaviti njegov rad. Sudije toga suda bili su : Vikosit Finlay (UK), B.C. J Londer (Holandija), Jolak Đaseti Moare (SAD), Mihailo Jovanović (Kraljevina Srba, Hrvata Slovenaca) E.V.N. Berhaman (Norveška), Oharles Andre Weis (Francuska), Hake Hamarskjöld (Sekretar Suda), D.G.G Nyholom (Danska), Dinisio Anzilotti (Italija), Hans Max Huber (Švajcarska), Rafael Alramira y Crevea (Španija), Demetre Negulesco (Rumunija) i Yorozu Oda (Japan).

STATUT MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE

Statut Međunarodnog suda pravde sastavni je dio Povelje UN. Donijela ga je Generalna skupština UN istoga dana kada i Povelju UN 26.juna 1945. godine u San Francisku. Statut ima 70 članaka –paragrafa.

Statut Međunarodnog suda pravde je materijalno-pravni i procesno-pravni izvor prava. Materijalno-pravni je u onom dijelu u kome je utvrđeno njegovo postojanje i određeno pravo koje će primjenjivati prilikom rješavanja sporova. U Međunarodnom javnom pravu ne ističu se u prvi plan, bar formalno načelo *nulum crimen sine lejem* – kao što je uočljivo u Međunarodnom i domaćem krivičnom pravu. Po tome je uputno konsultovati udžbenik MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG PRAVA, autora Antonia Kaseze (International criminal law, Oxford, University Press, 2003.) koji je na srpski jezik preveo Obrad Račić u saradnji sa Vidanom Hadži – Vidanović i Markom Milovanovićem , a izdao Beogradski centar za ljudska prava, 2009. i rad Nasera Čopelja, NULLUM CRIMEN SINE LEGE (Nema krivičnog djela ako nije propisano u zakonu, Univerzitet u Travniku, 2012.). Isto onako kao što krivični sudovi ne stvaraju krivično pravo, tako je, ali u nešto u blažoj formi i sa Međunarodnim sudom pravde u Hagu. Njemu nije u nadležnost dato da stvara Međunarodno javno pravo, već da ga tumači, i pomoću njega mirnim putem pravnim sredstvima riješi spor. Politika i političko rješenje data su u nadležnost drugom tijelu u UN – Savjet bezbjednosti.

Procesno pravna priroda Stata, kao procesnog (parničnog) zakona utemeljena je na sastavu suda, procedurama pred sudom i formom njegovih odluka, privremenih mjera, presuda i savjetodavnih pravnih mišljenja. Kada se sve to pojedinačno sagleda, a onda poveže u jednu znanstvenu, logičnu i životnu cjelinu, onda ćemo shvatiti koliko je svijetu potreban pravni poredak. Na to

se sa razlogom ukazuje Ramo Masleša, Ismet Alija, Mirsad Abazović, Šefko Međedović. Svi oni prihvatili su stanovište velikana pravne i filozofske misli poput Platona, Sokrata, Hegela, Radomira Lukića, Alberta Vaisa, Milena Bortoše, Hidajeta Repovca, Vladimira Premeca, Mustafe Imamovića, Tibora Varedija da individualna krivnja predstavlja osnov za uvod u kolektivnu odgovornost pravnih lica kao što su države. Individualna krivična odgovornost glavnih njemačkih ratnih zločinaca nije mogla mimoći kolektivnu odgovornost njemačkog Raiha, kao što ni individualna odgovornost osuđenih za najteže ratne zločine u BiH u ratu 1992.-1995. ne može mimoći države iz kojih su organizirano došli zločinci u BiH, i ubijali njene građane. Kako bi Sud protumačio odnos Hrvatske, Holandije, Velike Britanije, Francuske i Rusije, da je BiH podnijela tužbu protiv njih? Šta znači sa stanovišta Međunarodnog javnog prava podizanje spomenika ruskim vojnicima u BiH (Višegradu), koji su zajedno sa vojskom i policijom RS izvršili genocid u BiH nad Bošnjacima? To pitanje nije u ozbiljnoj formi postavljeno pred Međunarodno javno pravo, ali nije ozbiljno postavljeno ni u državi u kojoj je zločin izvršen. Pravna misao bez obzira odakle da dolazi pravna misao ako pretenduje da ima naučni minimum, treba da poštuje pravne standarde. Nije toliko ogoljela društvena nauka u BiH da bi pala ispod toga. Ona se jednostavno pred naletom političkog i ljudskog barbarstva povukla. Svijetli primjeri postoje kao što su; Krug neovisnih intelektualaca 99, Srpsko građansko vijeće – pokret za ravnopravnost, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Hrvatsko narodno vijeće, „Napredak“, „Preporod“, u zadnje vrijeme i“ Prosveta“, Kulturno društvo Srba u Sarajevu čiji je predsjednik Milorad Krunić, jevrejska Labenovolencija, Bošnjački institut - fondacija Adila Zulfikarpašića. Ali, sve je to nedovoljno da se raskine lanac koji je okovao građane. Sve ovo ukazuje da je svijetu potreban Međunarodni sud, ali i državnici i pravници koji će htjeti i koji će znati koristiti se Međunarodnim javnim pravom i njegovim institucijama

Izbor sudija i položaj ad hoc sudije

Izbor sudija je komplikovan, složen i zahtjevan. Konačan izbor sudija vrši Savjet bezbjednosti i Generalna skupština UN. Sudije iz države iz koje dolaze, treba da ispunjavaju znanstvene i moralne kvalitete u zemlji iz koje dolaze. Sudije se biraju na mandat od devet godina, s tim da se mandat može obnoviti. Sud ima petnaest (15)sudija. Sjednica se može zakazati kada ima jedanaest sudija, a potrebno je devet da glasaju za odluku. U pravilu odluke se donose većinom glasova od petnaest (15)sudija. Sudije mogu da izdvoje svoje mišljenje, koje ako je dato u pismenoj formi prilaže se uz presudu. To je praksa i drugih međunarodnih sudova. Tako je sudija Doma za ljudska prava u Bosni

i Hercegovinu u predmetu Islamska zajednica Bosne i Hercegovine protiv Republike Srpske, zbog rušenja džamije na čijim temeljima je izgrađena crkva u Diviču, izdvojio mišljenje. Od ukupno 14 sudija, 13 je glasalo za naknadu štete, a protiv izmješatanja crkve. Jedan glas je bio da se crkva izmjesti. To odvojeno mišljenje nalazi se uz Odluku Doma u arhivi Suda za ljudska prava u Strazburu i Ustavnog suda BiH (mišljenje je izdvojio sudija Hasan Balić) Nakon što su Bošnjaci 1996. godine vratili se u svoje domove i na svoja imanja, Srbi koji su se u toku rata doselili, napustili su Divič, koji je isključivo naseljen Bošnjacima i izmjestili su crkvu. Tako je ponovno džamija izgrađena na starim temeljima.

Sud ima sekretara suda koga imenuje sud na period od sedam (7) godina. Ostale službenike suda imenuje sud na prijedlog sekretara suda. Dvoje sudija ne mogu biti iz iste države niti mogu imati isto državljanstvo. Sudija se može razriješiti samo ako prestane ispunjavati opšte uslove. Odluku o ovome donose jednoglasno sudije i sud je dostavlja generalnom sekretaru UN, koji je dalje prosljeđuje Savjetu bezbjednosti i Generalnoj skupštini UN. Brojni autori udžbenika Međunarodnog javnog prava i pisci drugih naučnih radova smatraju da je procedura izbora sudija dosta komplikovana i složena. Ali za sada se ne naziru druge mogućnosti, tim prije što se radi o 15 najodabranijih sudija na svijetu. Izabrane sudije imaju diplomatski imunitet visokih funkcionera UN.

Rijetki su udžbenici međunarodnog javnog prava u kojima se posebno obrađuje status ad. hoc. sudije. To je i razumljivo ako se ima u vidu da on treba da ispunjava sve objektivne i subjektivne kvalitete kao i stalni sudija s tom razlikom što ga treba da predloži država koja je u sporu. BiH je predstavljao sudija Mahoiu (= a Srbiju sudija Krača. Udžbenik Međunarodno javno pravo I i II autora S. Nurića je novijeg datuma (2010) i po našoj ocjeni ovaj autor je metodološki prihvatljivo, naučno utemeljeno obradio lekciju Međunarodni sud pravde (str. 328-333). On je ukazao na objektivne i subjektivne kriterije kod izbora sudija, obavezu zastupljenosti velikih pet sila i Kine, te zastupljenosti civilizacijskih regija. Njegova tačna tvrdnja da „sekretar suda ima status zamjenika sekretara UN razbila je sumnju da se radi o isključivo administrativnoj ličnosti.

Stvarna i mjesna nadležnost Suda

U članu 36. Statuta toga suda navedeno je da je Sud nadležan za sporove koje pred njega iznesu države. Nadležnost je propisana i Poveljom UN. Tu spadaju sporovi pravne prirode.

Mjesna nadležnost je data univerzalno. On je nadležan za sve sporove pravne prirode koje pred njega iznesu države ma gdje da se dogodio.

Pravo koje primjenjuje Međunarodni sud pravde

Taj sud sporove rješava na osnovu načela i pravila međunarodnog javnog prava. Na osnovu tumačenja običajnog prava tj. dobrih i moralnih običaja međunarodnih ugovora, međunarodnih konvencija i pomoćnih ili posrednih izvora, kao što su pravna literatura i sudska praksa.

Odluke koje donosi Međunarodni sud pravde

Međunarodni sud pravde donosi presudu kojom u meritimu rješava spor. On donosi i savjetodavna mišljenja.

U toku postupka Sud može donijeti i privremene mjere.

Na presudu Međunarodnog suda pravde nije dozvoljena žalba, tako da ona sa donošenjem i objavljivanjem postaje pravosnažna. O njihovom izvršenju brinu se stranke u sporu, Sud i savjet bezbjednosti UN.

Ovako strukturalna organizacija stvarno i mjesna nadležnost, procedure, stranke, izbor sudija, donošenje i izrada presude i savjetodavnog mišljenja, te izvršenje odluka propisano je u Statutu toga Suda. Mi smo taj Statut dali u prilogu knjige i upućujemo korisnike ove knjige da kod svakog svoga zaključka i mišljenja traže uporište u Statutu toga suda i u Povelji UN. Bez pozivanja na ova dva izvora niti jedan zaključak neće biti pravno utemeljen. Statut je obavezna literatura za pripremanje ispita iz međunarodnog javnog prava.

PRESUDA MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE

U članu 36. Statuta toga Suda konstantovano je:

„Presudom se utvrđuju razlozi na kojima je zasnovana. Ona sadrži imena sudija koji su učestvovali u donošenju odluke.“

Na prvi pogled moglo bi se zaključiti da je ovo nejasan i nedorečen propis, ali nije tako. Činjenica da je upotrebljen termin Presuda, on popunjava ovu prazninu i rješava ove nejasnoće, jer, presuda je veoma star pojam, pa moglo bi se reći i institut procesnog prava koji se potvrdio u praksi domaćih sudova. Bez obzira da li se radi o presudi koja je donešena u krivičnom, parničnom ili upravnom postupku i u postupku pred međunarodnim sudovima, presude imaju istu pismenu formu i dijelove. To su zaglavlje ili uvod, dispozitiv ili izreka, obrazloženje ili razlozi, pouka o pravnom lijeku ako je dozvoljen, pečat suda, potpis predsjednika vijeća ili sudije pojedinca, zavisno od toga ko je odluku donio.

Na temu presude (istina u krivičnom postupku) prof. dr. Hasan Bakalović

na Pravnom fakultetu u Beogradu, 1979. godine odbranio je doktorsku disertaciju, Za razliku od Statuta Međunarodnog suda pravde u Zakonu o krivičnom postupku SFRJ iz 1979. godine u čl. 327 stav 1. bilo je propisano; „Pismeno izrađena presuda mora imati; uvod, izreku i obrazloženje.“³

Slične odredbe nalazimo i u Zakonu o parničnom postupku u većini evropskih zemalja. O tome su u pravnoj pogotovo u udžbeničkoj literaturi i brojnim praktikumima pisali prof. dr. Hajrija Čolić-Sijerčić, prof. dr. Samuel Kamhi, prof. dr. Sanjin Omanović, akademik Slavica Krneta, prof. dr. Branko Čalja dr. Branko Bazola, prof.d. Enes Hašić.

Ako uporedimo presude domaćih sudova, Nurberšku presudu iz 1946. god. presudu Draži Mihailoviću, Andriji Artukoviću presudu Doma za ljudska prava u BiH , te presude Haškog Tribunala, koji je nadležan da sudi za najteže razne zločine učinjene na prostoru bivše Jugoslavine sa pismeno izrađenom presudom Međunarodnog suda pravde vidjećemo da imaju iste sastavne dijelove: uvod, dipozitiv, obrazloženje i potpis. Razlika je samo formalne prirode u nazivima i rasporedu, a suština je ista.

U Statutu Međunarodnog suda pravde samo se dodatno upoznajemo sa specifičnosti pojedinih dijelova presude. Mi to barem tako shvatamo.

Kada vremenski uporedimo presude koje su donosili sudovi na prostoru bivše Jugoslavije vidjećemo da su donošene „u ime kralja“, „u ime naroda“ i „u ime FBiH“. Sve je to sada prošlost. Presudu Međunarodnog suda pravde karakterišu dvije stvari: jedna je da protiv te presude nije dopuštena žalba te autoritet suda plus druge stvari. Ona je postala pravosnažna istoga dana kada je donešena (Čl 61.) Druga karakteristika jeste da je to presuda između država koje su učestvovala u sporu i da djeluje interpartes-djeluje samo između stranaka u sporu. Nema u ime koga je donešena. Ima samo naziv suda i koji je donio Presudu i to je dovoljno.

Da bi pribavio autoritet presude, donosilac presude u Čl 61. propisao je da protiv presude Međunarodnog suda pravde nije dopuštena žalba, ali je dozvoljena revizija.

U međunarodnom javnom pravu , u međunarodnoj politici, u biletaralnim odnosima između država presudama međunarodnog suda pravde posvećuje se izuzetna pažnja. Ta pažnja nije mimoišla ni savjetodavna mišljenja suda, jer se putem suda o datom mišljenju obavještavaju sve države . Prof.dr. Vojin Dimitrijević grupa autora u „Osnovi Međunarodnog javnog prava Beograd 2005. Str. 258. Naveli su da je Međunarodni sud Pravde od osnivanja

---

3 Vidi ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU SFRJ ZKP, SFRJ, BEOGRAD 1979.

do danas bio pozvan da rješ oko 120 sporova“. Po istim autorima str. 258 za to vrijeme dao je 25 savjeta , pravnih mišljenja.

REVIZIJA NA PRESUDU MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE

U Članu 61. Statuta toga Suda propisano je pravo da države (strana u postupku koja nije zadovoljna presudom u cijelosti ili u nekom njenom dijelu može u rokovima utvrđenim u Statutu pod uslovima koji su propisani, može podnijeti zahtjev za reviziju na presudu.

U udžbeniku prof. dr. V. Dimitrijevića i grupe autora. U udžbeniku prof. dr. Smilje Avramov i Statutu toga suda koji se nalazi u zbirci Međunarodnih dokumenata pojam revizija zamjenjuje pojam obnova postupka. Smatramo da ovdje nema mjesta nejasnoći. Radi se o istoj stvari koja je označena sa dva različita pojma. Za postupak revizije pred Međunarodnim sudom pravde nema neki naučni a ni praktički značaj da otvorimo raspravu o tom jeli ovo redovni ili vanredni pravni lijek.

U pravilu u krivičnom pravu i upravnom postupku samo je žalba redovan pravni lijek. Sve drugo zavisi od toga kako im je dato ime uzakonu i pod kojim uslovima su dopušteni pravni lijekovi. Moglo bi se ipak zauzeti neki opšti stav da je revizija pravni lijek protiv pravosnažne presude. To proizilazi iz čl. 61 Statuta.

RAZLOZI ZA REVIZIJU NA PRESUDU MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE

U čl. 61 Statuta toga Suda izričito su navdena dva razloga zbog kojih se može izjaviti zahtjev za reviziju na Presudu. U oba slučaja radi se o novim činjenicama. Dakle, činjenično stanje a ne pogrešna primjena prava mogu biti razlog za reviziju pred ovim sudom. U jednom slučaju nove činjenice uopće nisu postojale kada je Presuda donešena. To praktično znači da su one pronađene nakon što je Presuda donešena. U drugom slučaju radi se o činjenicama koje su postojale ali za njih nije znao podnosilac zahtjeva u to vrijeme kada je sud donio odluku. U propisi čl. 61 Statuta izbjegnuta je mogućnost špekulacije sa novom činjenicom. Ta činjenica nije bila poznata sudu u vrijeme donošenja Presude. IU posljednjoj alineji zadnje rečenice iz ovog člana upotrebljen je pojam nemarnost. Da takvo nepoznavanje nije posljedica nemarnosti?. Kako će Sud protumačiti pojam nemarnosti?

To je prije svega pravno pitanje koje zavisi od slučaja do slučaja. Treba sačekati ishod revizije ukoliko do nje dođe, ili je potrebno istraživati sudsku praksu i eventualna naučna mišljenja po ovom pitanju.

Druge alternative nema.

Zahtjev se podnosi Sudu koji je donio odluku.

Rokovi za podnošenje zahtjeva za reviziju ili obnovu postupka

U stavu 4 i 5 člana 61 Statuta propisana su dva roka u kome se može podnijeti zahtjev za reviziju ili obnovu postupka. Jedan je – 60 dana od dana saznanja za novu činjenicu . To je subjektivni rok.

Drugi rok je 10 godina od dana donošenja Presude. Nakon isteka toga roka zahtjev se ne može podnijeti. To se još naziva i objektivni rok.

I ako su ovi rokovi utvrđeni statutom, oni su zakonski rokovi jer ih Sud svojom odlukom ne može skratiti niti produžiti. BiH do sada nije podnijela niti jedan zahtjev u roku od 60 dana.

Uticaj sudske prakse na međunarodno javno pravo

Bez obzira da li prihvatiti stanovište da je sudska praksa izvor međunarodnog prava, ili ga negira, složiti ćemo se u tome da sudska praksa vrši snažan uticaj na pravilnu primjenu međunarodnog javnog prava i na njegov daljni razvoj. Dvije presude, po našoj ocjeni tome su značajno doprinjele. Jedna je Ninberška presuda iz 1946. godine, druga je presuda Međunarodnog suda pravde Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore, 2007. godine.

Nürnberška presuda

Ovu presudu donio je međunarodni vojni sud prvog oktobra 1946. god., vojni sud kojeg su formirale pobjedničke sile u Drugom svjetskom ratu: Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR), Sjedinjene Američke Države (SAD), Ujedinjeno Kraljevstvo Sjeverne Irske i Engleske (Velika Britanija, Engleska), Francuska, da bi sudio glavnim nacističkim zločincima za zločine koji su počinili u Drugom svjetskom ratu. To je bio Međunarodni sud ADHOC i nakon što je završio suđenje sud je prestao sa radom. Ali ostala je presuda čije su principe prihvatile UN. Na tim principima je zasnovana Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, 9.12.1948. godine. Konvencija je donešena na zasjedanju Generalne skupštine UN u San Francisku. Na tom zasjedanju bilo je prisutna 51 država. Svi su za, niko nije bio protiv, a nije bilo ni suzdržanih. Sud u Nürnbergu (Njemačka) bio je efikasan i zakonit. Uprkos prigovoru da je bio vojni i da su sudili pobjednici pobjeđenima, Presuda je zbog pravnih načela i načela nullum crimen sine lege, sebi pribavila veliki

pravni autoritet. Optužnica je postavila pitanje genocida i tražila je za njega osudu i kaznu, ali joj sud nije udovoljio jer to nije bilo u Statutu propisano kao krivično djelo. Airey Naeve (Ari Naj) sada je predstavnik fondacije Soroš i predsjednik Amnesty international. Bio je kao major i pravnik sudionik toga procesa i napisao je nezaobilaznu knjigu o Nürnbergu, u kojoj konstantira: „Velika Britanija izgubila je 186 000 ljudi, uključujući i 60 000 civilnih žrtava. SAD su izgubile 250 000 ljudi ubijenih na evropskom ratištu. Sovjetski Savez imao je 20 000 000 mrtvih. Od toga 13,6 miliona vojnika, a više od 7 miliona njemačkih vojnika bilo je ubijeno. Stradalo je više od 6 miliona. Zločini Nacista su istiniti. Ova presuda nije se odnosila samo na onih 22 optuženih u Nürnbergu, nije bilo pobjednika ni pobjeđenih. Bilo je to pažljiva istraga svijeta koji je upravo bio iskusio veličinu totalnog rata.⁴

Sa kolikom je pažnjom sve to urađeno govori i ovaj podatak.

Koliko je sve to važno (obrazovanje i inteligencija), objasnio je Ney kada je konstatovao da su, na zahtjev Suda, vještaci utvrdili da su glavni optuženi nacisti u procesu u Nürnbergu imali sljedeći koeficinet-test inteligencije:

R.br.	Ime	koeficijent	Kazna
1.	Schacht	143	oslobođen, nije kriv
2.	Seyys-Inguart	140	smrt vješanjem
3.	Goering	138	smrt vješanjem
4.	Karl Doenitz	138	10 godina zatvora
5.	Von Pafer	134	nije kriv, oslobođen
6.	Raeder	134	doživotni zatvor
7.	Frank	130	smrt vješanjem
8.	Fritzsche	130	smrt vješanjem
9.	Von Schirach	130	20 godina zatvora
10.	Von Ribbentrof	129	smrt vješanjem
11.	Keitel	129	smrt vješanjem
12.	Sper	128	20 godina zatvora
13.	Jadl	127	smrt vješanjem
14.	Rosenberg	127	smrt vješanjem
15.	Von Neurath	125	15 godina zatvora
16.	Funk	124	doživotni zatvor
17.	Frick	124	smrt vješanjem
18.	Hes	120	doživotni zatvor
19.	Sauckel	119	smrt vješanjem
20.	Kahvenbrunner	113	smrt vješanjem
21.	Serecher	106	nije kriv, oslobođen

4 Airey Neave, NÜRNBERG GLOBUS, Zagreb 1980, str 282-283

O značaju ove Presude za dalji razvitak međunarodnog javnog i međunarodnog krivičnog i domaćeg prava značajne radove napisali su prof.dr. Zvonimir Tomić, prof.dr. Hasan Balić, prof.dr. Vladan Vasiljević te akademici Albert Vajs i Milan Bartoš. U svjetskoj literaturi ova Presuda je do sada najviše obrađivana.

„Moć presedana“

, rekao je sudija Kardoso , „jeste moć utabane staze.“Jedna od osnovnih prepreka u Ninberškom procesu bilo je nepostojanje utabane staze. Izrečena presuda, takva kakva je, premešta moć presedana na podršku ovim pravnim pravilima. Od sada niko neće moći da porekne ili da ne zna kako načela na osnovu kojih je presuđeno da se nacističkim vođama oduzme život, predstavljaju zakon i to zakon sa sankcijom “.

Sudija Džekson u svom izvještaju predsedniku 7. oktobra 1946. godine o presudi Međunarodnog vojnog suda u Ninbergu

Fotografija sa suđenja nacističkim zločincima u Nürnbergu 1946.god.
preuzeto sa: [http: pogesaurogom.edu\(deubke\).holocaust4444544-NurnbergDEFENDAUNTS.jpg](http://pogesaurogom.edu(deubke).holocaust4444544-NurnbergDEFENDAUNTS.jpg)

PRESUDA BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJA I CRNE GORE

Druga presuda koja već sada na sebe skreće pažnju naučne misli je Presuda BiH protiv Srbije i Crne Gore. Ovo je prva presuda koja zbog suštine spora djeluje *erga omnes*. U njoj je sadržana kratka historija suđenja pred Haškim Tribunalom i postavlja se pitanje odgovornosti za zločinački poduhvat koji se nebi mogao u BiH izvesti u toj mjeri da u njemu kao saučesnik nije učestvovala Srbija i Crna Gora, koje su u vrijeme zločina bile jedna država. Pravna misao u ovom momentu u BiH dobrim dijelom zbunjena je zbog svoje nemoći. Od nje država ništa ne traži. A sama misao ako se ne plasira u javnost teško da može biti kreativna. Ovomu doprinosi i relativno kratko vrijeme od donošenja presude. Utisak je da se čeka i protek roka da se vidi hoće li jedna od strana podnijeti zahtjev za reviziju i ako to učini kako će ga Sud protumačiti. Već sada ova Presuda otvorila je pitanje odgovornosti za nadoknadu štete Republike Srpske žrtvama zločina i drugog nasilja. Ta se pitanja odgađaju radi mira u kući, ali se ne mogu zaobići. Moguće je da će se ovo riješiti mirnim putem. Nije nasretnije riješenje da se nadoknada štete traži pojedinačnim tužbama. Država treba da na osnovu krivnje od svojih dijelova pravnim putem da obeštete žrtvu. Ozbiljan problem već sada u ovom predstavljaju razne obavještajne službe koje se koriste autoritetom dijela Međunarodne zajednice i destruktivno djeluju na rad pravosuđa i uprave i još uvijek snažnih domaćih petih kolona i nedovoljno obrazovanih nosilaca ovih funkcija. Svi oni gube iz vida da ratni zločini i njihove posljedice na zastrjevaju a da konačnu reviziju svega toga vrši Sud za ljudska prava u Strazburu.

Međunarodno javno pravo

Dženaza i ukop žrtava genocida u Potočarima,
Srebrenica u julu 2000

GLAVA II

MEĐUNARODNO JAVNO PRAVO

Pojam i historija međunarodnog javnog prava

Pojam međunarodno javno pravo vodi porijeklo iz rimskog prava i latinskog jezika, koji je u to doba bio jedini svjetski jezik. **JUS (IUS)** na latinskom jeziku znači pravo, **Jus – gentium**, znači pravo naroda. Narod je stvorio državu i na nju prenio svoje pravo i tako je učinio subjektom međunarodnog javnog prava. To svojstvo obezbijedio joj je parničnu sposobnost pred Međunarodnim sudom pravde, jer pred tim sudom strane u sporu mogu biti samo države.

Historija međunarodnog javnog prava

Međunarodno javno pravo ima svoju historiju. Ona je dio historije čovječanstva. Jer, čovječanstvo i civilizacija nastali su prije nego što je nastalo međunarodno javno pravo.

Najveći dio autora iz Evrope smatraju da je koljevka međunarodnog javnog prava Evropa iz XVII i XVIII vijeka, te da jedan od utemeljivača toga prava holandski pravnik Hugo Gracius (Hugo Gratius 1583-1645 godine). Moguće da je ovo tačno, jer u Evropi su u to vrijeme nastale brojne pravne škole.

Iz Evrope pošli su krstaški ratovi. U robovlasničkom društvu najveća pijaca robova na svijetu bila je na otoku Davosu u Sredozemnom moru. U Evropi je nastala inkvizicija, spaljivanje ljudi, žena i knjiga na lomačama. U Evropi je počeo Prvi svjetski rat 1914-1918, Drugi svjetski rat 1939-1945. U Evropi se dogodilo etničko čišćenje, kada su sa Iberijskog poluotoka u 15. vijeku kršćani protjerali drugačije vjere od svoje – Jevreje i Muslimane.

U Evropi se dogodio i genocid nad Jevrejima i Muslimanima više puta i Srbima u ratu 1941-1945. godine. Evropa je koljevka genocida, nacizma, fašizma, ustavštva i četništva. U njoj je nad Muslimanima Bosne i Hercegovine ili Bošnjacima izvršen najveći zločin poslije Drugog svjetskog rata. O tome svjedoče brojne pravosnažne presude međunarodnih i domaćih krivičnih sudova, pa i presuda Međunarodnog suda pravde u predmetu Bosna i Hercegovina protiv Republike Srbije i Crne Gore.

Nije sporno da su u Evropi nastale u XVII i XVIII vijeku prve pravne škole i da su donešene brojne konvencije o ljudskim pravima i slobodama. Prvo međunarodno suđenje za ratne zločine održano je u Njemačkoj u Njembergu 1945-1946. godine.

U Evropi u BiH, u Srebrenici u julu 1995. godine dogodila se izdaja principa međunarodnog javnog prava od strane jednog od njegovih protagonista. Dogodio se genocid i najteži zločin pod zastavom UN. O tome je knjigu napisao Hasan Nuhanović,⁵ koji je u vrijeme zločina bio student na četvrtoj godini Mašinskog fakulteta i prevodilac u Holandskom bataljonu u Potočarima. Na tom mjestu holandski vojnik iz njegovog zagrljaja istrgnuo je njegovog mlađeg brata starog 14 godina i predao ga srpskom vojniku koji ga je ubio. Na tom mjestu i u njegovoj okolini, pod zastavom UN, ubijeno je oko 8.000 Bošnjaka. To je bila najveća grobnica u Evropi, pod vedrim nebom, poslije Drugog svjetskog rata, a u zaštićenoj zoni UN. Ovaj slučaj pokazao je nesklad između normativnog i stvarnog u međunarodnom javnom pravu. On je pokazao i više od toga. Pokazao je ružnu sliku svijeta i ideologija zasnovanoj na religioznoj mržnji i nerazumijevanju. U zločinu kao što je genocid ništa se slučajno ne događa. U Aušvicu su bili Židovi. Okolo stražari nacisti. U Srebrenici u okruženju su bili Muslimani bijele rase. Okolo krvnici kršćani iz cijelog svijeta i po koji Kinezi (Jasuši Akaši) egipatski Kopt Butros Gali – generalni sekretar UN, Francuzi, Rusi, Holandani, Crnogorci, Srbi. Krst ili križ nerazumno je napravio halku smrti okolo Muslimana. To je ozbiljan izazov za izučavanje kultura i civilizacija koje je ova presuda inicirala. Ali pored Evrope postoje i drugi kontinenti i druge civilizacijske grupe i države gdje se trgovalo i ratovalo.

Ulaz u Aušvic

5 Hasan Nuhanović, POD ZASTAVOM UN, MEĐUNARODNA ZAJEDNICA, ZLOČIN U SREBRENICI, Preporod, Sarajevo, 2005

Sudbina Bošnjaka-tabuti u Srebrenici

Francuski pravnik Fransoa Roj (Francoise Roy) u studiji, „ O transformaciji prava naroda iz 1919. godine „ iznio podatke da je u razdoblju od 1946. godine p.n.e iz Trakije u Malu Aziju, osvajanje Tutmesa III i proširivanje Egipatskog carstva duž istočnog Mediterana od obale Eufrata i gornjeg Nila, pa do kraja Drugog svjetskog rata 1945. godine, znači, za 3441 godine u svijetu bilo svega 268 godina mira napsram 3173 godune rata. Svi ili skoro svi ratovi završavali su se nekim pravnim poslom. To su najčešće bili mirovni ugovori. Oni su pored ostalih izvora i u ovim krajevima svijeta veoma značajan izvor međunarodnog i javnog prava.

U Evropi je sjedište Međunarodnog suda pravde HAG – Holandija. Ali u Americi je sjedište UN-a Njujork. Tu je usvojena Povelja UN i Statut Međunarodnog suda pravde. Hamurabijev zakonik nastao je u Babilonu oko 2100. godine pr. n.e. Medinska povelja donesena je 624. godine na Arabijskom poluostrvu. Oba ova dokumenta imaju elemente međunarodnog javnog prava. To dovodi u sumnju da je u Evropi u XVIII vijeku nastalo međunarodno javno pravo. Na kraju, zar je toliko bitno? Suština je u tome da je civilizovanom svijetu trebalo međunarodno javno pravo. Ono mu treba danas. Bez sumnje trebaće mu i u budućnosti, kako bi svijet koliko koliko mogao živjeti u miru i pravnim putem države između sebe rješavale sporove.

Šta je međunarodno javno pravo?

Međunarodno javno pravo je nauka (znanost) i praksa. To je skup međunarodnih pravnih propisa i praksa međunarodnih i pravosudnih i drugih institucija. Kao nauka međunarodno javno pravo pripada velikoj porodici društvenih nauka. Ona je samostalna naučna disciplina koja je u bliskoj i čvrstoj vezi sa ostalim društvenim, naučnim disciplinama. Međunarodno javno pravo održava vezu i sa egzaktnim prirodnim naukama, ali ona nije tako bliska kao što je sa društvenim naukama. Da bi imalo svojstvo samostalne naučne discipline, međunarodno javno pravo treba da ima svoj predmet i metod istraživanja. To pravnicima, filozofima poput Hegela, Lukića, Š. Međedovića, H. Repovca, nazivaju filozofijom prava. Predmet istraživanja međunarodnog javnog prava je široka lepeza društvenih odnosa između subjekata međunarodnog javnog prava. Naučna metoda kojom se služi međunarodno javno pravo, kao naučna disciplina, jeste metodologija istraživanja društvenih pojava onako kako je to objasnio prof. dr. Dževad Termiz⁶, Senadin Lavić. Istražuju se gole činjenice ne da bi se sa njima manipuliralo u različite svrhe, već da budu valjan osnov za dalje dijalektičke spoznaje, kako to tvrdi Šerif Basioni (Scherif Bashioni), predsjednik Međunarodne komisije UN. za kodifikaciju prava ratnih zločina učinjenih na prostoru bivše Jugoslavije 1991.-1995.

Međunarodno javno pravo je pozitivno pravo sa kojim se u praksi neprestano susrećemo. To je ustvari, njegova javna funkcija, otuda je ona prisutna i u našim životima. To je skup pozitivnih propisa i dobrih običaja prava kojima se uređuju odnosi između njegovih subjekata. Primjena međunarodnog javnog prava u našim životima je skoro svakodnevno prisutna. Država je u međunarodnom javnom pravu i u sporovima pred Međunarodnim sudom pravde zastupnik svojih građana. Ona zastupa njihove interese i tako pravo ulazi i u naše živote. Haški tribunal, Sud za genocid u Ruandi, Sud za pomorske sporove, Sud za ljudska prava u Strazburu, Stalni međunarodni krivični sud, Međunarodni sud pravde, sve su to institucije u čijem krvotoku stoji supstanca međunarodnog javnog prava u kojoj su država i čovjek pravni subjekti.

Definicija međunarodnog javnog prava

Danas u svijetu nauke postoje brojne definicije međunarodnog javnog prava. To je i razumljivo jer postoje brojni naučnici i institucije koje se bave ovim pravom. U suštini većina od njih svoju definiciju izgradili su na istim ili

---

6 Dževad Termiz, METODOLOGIJA DRUŠTVENIH NAUKA, Sarajevo, 2003

sličnim elementima. Zajednička im je slabost što se pridržavaju stereotipa kojim proširuju prostor između teorije i prakse u ovoj oblasti. Na to su ukazali prof.dr. Ismet Alija i asistent Haris Hasić u referatu....., u kojem su skrenuli pažnju na razvoj novih tehnologija u oblasti intelektualnog vlasništva koja će u mnogome zavisiti od efikasnosti međunarodnog javnog prava⁷.

Kod jedne grupe autora pojavio se intelektualni virus nekritičkog preuzimanja (prepisivanja) tuđih tekstova, bez bilo kakvog kritičkog odnosa prema onome što su uradili. Rezultat toga je da se ne prate trendovi koje sa sobom donosi opta globalizacija i novi tehnološki izazovi. Ovome a i budućem svijetu nužno će trebati aktivno međunarodno javno pravo. Na to je ukazao i predsjednik Haškog Tribunala prof.dr. Antonio Kaseze (Antonio Caseze) u udžbeniku Međunarodno krivično pravo (Antonio Caseze "Internacional crimen Law" Oxford 2003 Preveo na srpski jezik Obrad Rožić u saradnji sa Vildanom Hadžividovićem i Marko Milanovićem, Beograd, 2005).

Po tom udžbeniku izučava se predmet Međunarodno krivično pravo na Pravnom fakultetu Univerziteta u Travniku u Kiseljaku. To je razlog više za našu kritiku udžbenika Međunarodnog javnog prava čiji su autori sa prostora bivše Jugoslavije. Svi oni manje ili više od šume „ne vide drveće“ i u njihovim definicijama ne postoji pojam aktivno pravo. Po nama međunarodno javno pravo je aktivno pravo jer stvara uslove za pravni život subjekata međunarodnog prava.

Upravo od toga polazi naša definicija međunarodnog javnog prava. Međunarodno javno pravo je aktivno pravo. To je skup međunarodnih normi i izvora međunarodnog prava kojima se uređuju odnosi između subjekata međunarodnog javnog prava.

Prof.dr. Šaban Nurić u udžbeniku Međunarodnog javnog prava I i II Kiseljak 2010, str. 15-22. govori o definiciji međunarodnog javnog prava koje su dali prof.dr. Smilja Avramov po kojoj Međunarodno pravo predstavlja specifični normativni poredak, koji reguliše određene društvene odnose i procese u međunarodnoj zajednici a sankcionisano je od strane države i međunarodnih organizacija.

Isti autor poziva se i na definiciju Međunarodnog prava autora Branimira M. Jankovića koji po njemu glasi „Međunarodno javno pravo predstavlja skup pravnih normi stvorenih u cilju regulisanja odnosa međunarodnih subjekata usaglašavanja njihovih interesa, kako međunarodnih tako i sa opštim interesom međunarodne zajednice“.

---

7 Ismet Alija, Haris Hasić, POTREBA ZA REFORMOM UPRAVLJANJA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, Travnik 2005

Na kraju je autor iznio i svoju definiciju međunarodnog javnog prava. Po njemu „Međunarodno pravo je opšti normativni poredak koji reguliše odnose i procese u međunarodnoj zajednici, usaglašava interese i sankcionisana je od strane države i međunarodnih organizacija i organa međunarodne zajednice“. To je prihvatljivo ako se ima u vidu da je definicija međunarodnog javnog prava nedovršena jer se međunarodno javno pravo nalazi u stalnom razvitku. To je kako konstatuje akademik Ljubomir Berberović sudbina nauke. Ona je uvijek nedorečena (Sarajevo, 2000.)

Čini nam se da je sve te zamke izbjegla i da je najpotpunija definicija međunarodnog javnog prava ona koju su dali V. Dimitrijević i grupa autora u navdenom udžebeniku na str. 22 a koja glasi:

„Međunarodno javno pravo uređuje, dakle, odnose između država, odnose država i međunarodnih organizacija, međunarodne odnose međunarodnih organizacija i ona ponašanja fizičkih i pravnih lica koje države i međunarodne organizacije smatraju bitnim za međunarodnu zajednicu.“

Prema tom, svi domaći zakoni i ustavi koji poštuju svoju državu mogu se smatrati kao posredni izvor međunarodnog javnog prava. Na primjer Povelja Kulina bana od 29.08.1189. kojom se uređuju trgovački odnosi između dvije države Bosne i Dubrovačke Republike. Po nekim autorima i Dšanov zakonik iz Srednjeg vijeka ima tih elemenata.

**IZVORI MEĐUNARODNOG JAVNOG PRAVA
POVELJA UJEDINJENIH NACIJA
KONVENCIJA O SPREČAVANJU I
KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA
STATUT MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE**

Čarakovo kod Prijedora,
dženaza 126 osoba, maj 1999. godine
(fotografija preuzeta iz arhiva Državne komisije za traženje nestalih)

Izvori međunarodnog javnog prava

Raznovrsni su i brojni izvori međunarodnog javnog prava. Oni se mogu podijeliti u dvije grupe: materijalno pravni i formalno pravni. Formalno pravna grupa može se podijeliti na podgrupe kao što su: povelja, konvencije, rezolucije, ugovori, statuti. U međunarodnom javnom pravu više se posvećuje pažnja formalnim pravnim izvorima u odnosu na materijalne. Materijalno pravni izvori su suština društveno ekonomskih i političkih odnosa unutar jednog društva i vremena.

Za ovu knjigu od izuzetnog značaja je da ukažemo na Povelju UN kao izvor Međunarodnog javnog prava i Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida na osnovu koje je Sud zasnovao svoju nadležnost u sporu BiH – Srbija i Crna Gora.

Sudije iz Bosne i Hercegovine
prof.dr. Hasan Balić, Mehmed Deković i Miodrag Pajić
u Sali Federalnog Suda SAD, 21.09.1999. godine

POVELJA UJEDINJENIH NACIJA

Na zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija održane u San Francisku (SAD-e) 26. juna 1945. godine usvojena je Povelja Ujedinjenih nacija . Stupila je na snagu 24. oktobra 1945. godine. Među prvim potpisnicima bila je i naša zajednička država Federativna Narodna Republika Jugoslavija (FNJR). U San Francisku Povelju je potpisala 51 država a do 1 . januara 2005. godine Povelji je pristupila 191 država. Potpsivanjem ove Povelje državi su se obavezali da će mirnim putem po načelima međunarodnog javnog prava rješavati međusobne sporove. Zbog toga je kršenje ove Povelje – praktički blamaža za državu koja to učini. Prof. dr. V. Dimitrijević ukazao je da neke norme, međunarodnog prava sadržane u Povelji, imaju prirodu međunarodnog ustava. Avdija Kovačević prihvatio je ovu misao V. Dimitrijevića i dalje je razradio da bi se načela Povelje mogla koristiti kao elemente u izgradnji bića međunarodnog krivičnog djela.

Pošto smo Povelju UN u cjelosti dali u prilogu i time omogućili korisnicima ove knjige da izvorno upoznaju njen sadržaj da ga izučavaju i komentarišu , te se nećemo dalje upuštati u njenu zadaću. Povelja je jednostavno kazano obavezna literatura uz ovu knjigu. Ono počinje u preambuli sa svečanom izjavom „Mi, narodi Ujedinjenih nacija, rješeni da spasimo budućnost pokoljenja užasa rata, da budemo trpeljivi i dac zajedno živimo u miru jedni sa drugima .“Velika Srpska i Crna Gora i Hrvatska šovinistička, zločinačka, politička i dijelovi njihovih crkvi ne žele da živimo jedni sa drugima“, već ako moramo ovdje ćemo živjeti jedni pored drugih. U zadnje vrijeme ovo zlo prenijelo se i na jedan dio Muslimana koje ne interesuju „Srbi i Hrvati“. To je opasnost koja u BiH ne može pustiti ozbiljnije korjene jer je neprirodna. To kršenje Povelje donijelo je genocid Bošnjacima ali i prezir i kaznu njegovim suizvršiocima i državi koja je pokrenula mašineriju smrti. Smrt nije zaobišla ni Srbe i Hrvate, bilo da su stradali kao zločnici , bilo da su stradali kao žrtve

Međunarodno javno i krivično pravo do izbijanja rata u BiH 1992-1995 nije se susrelo sa etiologijom i fenomenologijom takvog zla kao onog koga su učinili zločinci u BiH. Države koje su nastale disolucijom SFRJ – Srbija i Crna Gora, Hrvatska, bez obzira hoće li im ikada međunarodno javno i krivično pravo suditi, ostat će ukaljanog obraza za ono što su uradili BiH, Bošnjacima i njenim građanima. U Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori formirao se intelektualni i građanski otpor koji im tu avanturu nasilja ne može da oprost. Jako tradicionalno građansko suprostavljanje nasilju nad drugim i drugačijim spada u domen međunarodnog javnog prava i dobrih običaja koje su gajili i koje nakon rata gaje građani BiH i znatan broj građana Srbije, Hrvatske i Crne Gore.

KONVENCIJA O SPREČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA

Jevrej Rafael Lemkin živio je u Poljskoj kada je počeo Drugi Svjetski rat(1939-1945). Da bi ostao živ ispred Nacista morao je napustiti Poljsku i preko Rusije, Švedske, Danske, Norveške prešao je dug put užasa, da bi se sklonio u SAD. Na tom putu smrt je bila prisutna i svugdje su žrtve bili njegovi sunarodnjaci – Židovi. U SAD zaposlio se u državnoj službi i aktivno radio na pomoći svojim sunarodnicima koji su nestajali pod Nacistima i njihovim saveznicima. Darovit čovjek, izuzetno obrazovan, po profesiji pravnik-advokat, on je izumio pojam genocida. Ovaj pojam je prvi put upotrijebio na naučnom skupu 1944. godine u Španiji. Sam pojam sastoji se od dvije riječi: latinske *genus*=narod i grčke *ocidere*=ubijati. Tako je *genus+ocidere* jednako *narod+ubijanje*, nastao pojam *genocid* ili *narod-umorstvo*. Međunarodno javno pravo mora zaštititi čovjeka i državu ako postoje pravni izvori koji ga štite i ako postoje pravne institucije koje će to pravo realizovati. Tako je nastala Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida koje je donijela Generalna skupština UN, 9. decembra 1948. godine na zasjedanju u San Francisku. Bila je prisutna 51 država, svi su glasali za, niko nije bio protiv, niti uzdržan. Naša bivša država SFRJ među prvima u svijetu bila je potpisnik Konvencije. U njenom pravnom oblikovanju učestvovali su i pravnici SFRJ u obliku socijalističkih zemalja koje je predvodio predsjednik Sovjetskog Saveza, pravnik Višinski.⁸ U prilogu u ovoj knjizi štampali smo Konvenciju. Konvencija ima 19 članova i Međunarodni sud pravde u Hagu na osnovu člana IX zasnovao je nadležnost u sporu BiH-Srbija i Crna Gora. To je izuzetno značajno za daljni razvitak međunarodnog javnog prava i mira u svijetu. U članu II Konvencije jasno i nedvosmisleno je utvrđeno da se genocid može izvršiti samo sa umišljajem (*clolusum* ili *meus rea*), zato u ovom članu stoji:“Ko u namjeri potpuno ili djelomično uništi jednu nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu izvrši:

- a) ubistvo grupe
  - b) teške povrede fizičkog ili mentalnog integriteta članova grupe
  - c) namjerno podvrgavanje grupe životnim uslovima koji treba da dovedu do njenog potpunog ili djelomičnog uništenja
  - d) mjere uperene na sprječavanju rađanja u okviru grupe
  - e) prinudno premještanje djece iz jedne grupe u drugu.
- U članu III propisano je da su kažnjiva slijedeća djela:
- a) genocid

⁸ Hasan Balić , BOSANSKA KATAKLIZMA STUDIJA SLUČAJA FOČA, Magistrat Sarajevo, 2000 str 134-136.

- b) planiranje izvršenja genocida
- c) neposredno i javno podstrekavanje na genocid
- d) pokušaj genocida
- e) saučesništvo u genocidu.

Korisnicima knjige preporučuje se da se u svojim razmišljanjima o genocidu obraćaju izvornim tekstovima Konvencije koja je usvojena na kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku. Prevedena je na jezike naroda i država koji su živjeli u sastavu SFRJ, a nakon raspada SFRJ na jezike koji su zvanični u novonastalim državama. Više o Konvenciji može se pročitati u djelima A. Vejsa, Milana Barloša, H. Balića. Ti tekstovi su napisani na srpskom, hrvatskom i bosanskom jeziku.

Sudije Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine u kabinetu glavnog tužioca Ričarda Golstona u Haškom tribunalu. S desna na lijevo šef kabineta glevnog tužioca, Naziv Salman predsjednik Vrhovnog suda BiH, Malik Hađiomerađić, Hasan Balić, Husejn Hubjer i Zijad Hasić, zamjenik ministra pravosuđa R BiH u sredini Ričard Golston, Sofija Alikalfić, sudija Vasvija Vidović oficir za vezu BiH sa Tribunalom.

SUŠTINA MEĐUNARODNOG JAVNOG PRAVA

Međunarodno javno pravo nije dovoljno efikasno. Ono uvijek kasni za činjenicama. Ako se to neopravdano dugo kašnjenje nastavi međunarodnom javnom pravu prijeti opasnost da izgubi status samostalne naučne discipline i da njegovu ulogu u društvu preuzme neko drugi. Na primjer, međunarodno krivično pravo. To bi moglo imati za posljedicu reorganizaciju, Međunarodnog suda pravde i cjelokupne strukture UN.

U ovome vijeku svi smo pred izazovom globalizacije. Bar tako izgleda, Međunarodno javno pravo u odnosu na druga prava u tome ima posebno mjesto i kao nauka i kao praksa. U tom procesu njegova uloga je aktivna i realna. Već sada je uočljiva njegova protivurječnost. Sve više je pravnih normi ali i njihovog brutalnog kršenja. Nužno je iznaći efikasan sistem sprovođenja i zaštite tih normi. Interpol bi mogao da posluži kao dobar osnov za uspostavljanje i dogradnju mehanizama izvršenja funkcije međunarodnog javnog prava. Međunarodnom javnom pravu ako do toga ne dođe prijeti opasnost da preraste u pravo jačeg a to bi moglo da ugrozi univerzalne temelje demokratije.

PACTA SUNT SERVANDA U MEĐUNARODNOM JAVNOM PRAVU (PREUZETE OBAVEZE TREBAJU SE ISPUNJAVATI)

U posljednje vrijeme sve više pažnje u međunarodnom javnom pravu pridaje se formi pravne norme i zanemaruje se njeno tumačenje. Za to postoje brojni objektivni i subjektivni razlozi. Jedan od njih je nedovršena kodifikacija bar sto moralnih standarda u međunarodnom pravu. Jedno od tih moralnih načela koje treba primjenjivati jeste i načela – pacta sunt servanda, što u prevodu znači da je dužnost ispunjenja preuzetih obaveza . Na tom moralnom principu funkcioniše čestiti svijet i razlikuje se od nasilnika. Da su poštovali preuzetu obavezu iz Povelje i Konvenciju o genocidu nebi bilo rata na prostorima Jugoslavije niti genocida nad Bošnjacima.

**ULOGA DJELA SRPSKE PRAVOSLAVNE
CRKVE U AGRESIJI NA BOSNU I
HERCEGOVINU I GENOCIDU NAD
MUSLIMANIMA-BOŠNJACIMA 1992 - 1995.**

Muslimanka Fata Orlović 18 godina traži pravdu da joj republika Srpska izmjesti iz kućnog dvorišta pravoslavnu crkvu koju su nezakonito sagradili bosanski Srbi za vrijeme genocida u Konjević Polju, Srebrenica

BONNA FIDES U MEĐUNARODNOM JAVNOM PRAVU

U Rječniku krivično pravnih pojmova i izraza autora H. Baliću i A. Begović, Kiseljak 2010 str. 20, konstatovana je BONNA FIDES (Lat). Dobra namjera ili postupanje u dobroj namjeri V. Dimitrijević i grupa autora u udžbeniku na str. 24, ovo načelo (pacta sunt sevanda i bona fides) uzimaju kao moralni osnov u tumačenju pravnih normi u međunarodnom javnom pravu. To u suštini znači da se preuzete obaveze treba da ispune u dobroj namjeri. To znači, da onaj ko je potpisao Povelju UN ili Konvenciju o genocidu treba da je izvršava u dobroj namjeri a ne kao tužena strana kada je odbila da izvrši Odluku međunarodnog suda pravde koji je Srbiji izrekao i privremenu mjeru da prestane sa podržavanjem vojske i policije pobunjenih Srba.

Na ovim pravnim načelima Međunarodni sud pravde odbio je prigovor tužene strane da ne može biti pasivno legitimisana u ovom sporu.

Iz obrazloženja Presude vidi se da je Sud Konvenciju objasnio kao pravni akt koji djeluje, „erga omnes“, jer je dužnost svake države da spječava izvršenje genocida.

Ovako tumačenje Suda može djelotvorno da djeluje na suzbijanju genocida. I pored ovakvog objašnjenja najvećeg pravnog autoriteta nađu se neki ljudi i političari da drugačije tumače što se dogodilo u Srebrenici u julu 1995. godine. To je krajnje nerazumno i sa stanovišta međunarodnog javnog prava nemoralno. To vrijeđa moralni svijet do te mjere da je negiranje holokausta i genocida u dobrom dijelu zemalja u svijetu propisano kao krivično djelo. U Bosni i Hercegovini se kaže „Čega se pametan stidi, time se budala ponosi“.

Srpska pravoslavna crkva i genocid nad Bošnjacima

Sjedište Srpske pravoslavne crkve je u Beogradu u Srbiji. Tada je bio na njenom čelu Patrijarh Pavle . Bez sumnje, on je bio veliki moralni autoritet kod Srba i više puta je dolazio u BiH u toku rata i boravio u mjestima gdje su Srbi izvršili stravične zločine . O čemu se vodio spor pred Prvim Pariškim sudom⁹. Boravkom Patrijarha Pavla na Palama u Foči i drugim mjestima, naveo je Radovana Karadžića da u više navrata u sredstvima informisanja konstatuje : „ Niti jednu važnu odluku nismo donijeli bez znanja Srpske pravoslavne crkve“. A genocid za koji se tome čovjeku sudi u Hagu „važna je odluka“ Ako se to pokaže kao tačno bio bi veliki grijeh i pravni propust ne koristiti tu činjenicu u „mapi“ novih činjenica za reviziju ili zahtjev za obnovu postupka u predmetu BiH – Srbija. O ulozi SPC za vrijeme agresije i genocida u BiH

---

9 Izlaganje doktora Mirka Đakovića iz Beograda na Forumu Bosnia, održanom 13. decembra 2009. u Sarajevu.

napisane su brojne knjige . Ovdje bi ukazali na knjige Normana Cigara Uloga srpskih orijentalista u opravdavanju genocida nad Muslimanima Balkana. Ovu knjigu izdali su institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo i Bosanski kulturni centar Sarajevo 2000. Isti izdavači izdali su knjigu Normana Cigara, Genocid-Politika etničkog čišćenja, Sarajevo, 2000. i Sarajevo, 1998. te knjigu H. Balića „Bosanska kataklizma , studija Slučaja Foča, Sarajevo 2000.

Pažnju istraživača zaslužuje i studija „Srpska crkva u ratu i ratovi u njoj“, autora Milana Tomanića (Beograd 2000).

Feliktas Rodier i Andreas Seleneci napisali su knjigu „Srpska pravoslavna crkva pomaže genocid nad bosanskim Muslimanima“, Sarajevo 1996. Sama Srpska pravoslavna crkva ostavila je tragove i zapise o svojim zločinima u Bosni i Hercegovini 1992-1995. Na tu okolnost treba analizirati Dokumente Helsinškog odbora za ljudska prava.

Srbija – Bosna i Hercegovina jezgro velikog srpskog projekta (Beograd 2006)

U “Oslobođenju” od dvadesetog juna 2011. na krugu 99 episkop Zahumsko hercegovački i primorski Vladika Grigorje kaže “Bosanski muslimani su i danas opkoljeni, sa jedne strane od Hrvata okrenuti Hrvatskoj, a s druge strane od Srba koji vole Srbiju i normalno je da Bosanski muslimani osjećaju grč i mi moramo raditi da se taj grč otklanja. Svestenik mora biti odgovoran i moralan, ali ne može uvijek biti realan. Ali, ako ja prolazim pored Višegrada, Foče, Srebrenice i ako znam šta se tamo desilo, a osjećam jezu, tugu, bol, šta se desilo ima šanse da budem čovjek”.

Crkva i religija ne mogu se uhapsiti. Šta se onda može uraditi? Može se i potrebno je istražiti njenu ulogu u genocidu nad Bošnjacima. Patrijarh Pavle nije među živima. Niti jedno sveštano lice nije do sad procesuirano pred međunarodnim i domaćim sudovima. To su činjenice koje se ne mogu zaobići u istraživanju. Zbog toga smo ovaj dio teksta i izložili u prvom poglavlju.

**UTVRĐUJUĆA TUŽBA
I PRESUDA**

Svemilostivi Bože i časni sude, kazni zločince što su mi ubili oca, majku, dva brata, sestru i nenu. Molim Vam se kazni ih što su mi uništili snove.

Fotografija preuzeta iz Grobnice Srebrenica.

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE

2007, godina, 26. februar, opća lista, br. 91 godina
2007

Spor koji se odnosi na primjenu konvencije o
sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida
(Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore)

**HOĆE LI BOSNA I HERCEGOVINA
PODNIJETI ZAHTJEV ZA REVIZIJU, ILI
ZAHTJEV ZA OBNAVLJANJE POSTUPKA
NA PRESUDU?**

**HOĆE LI BOSNA I HERCEGOVINA
USPJETI SA ZAHTJEVOM ZA REVIZIJU
PRESUDE?**

POGLAVLJE II

HOĆE LI BiH PODNJETI ZAHTJEV ZA REVIZIJU PRESUDE? NA OVO PITANJE POSTOJI SAMO JEDAN ODGOVOR. DA! PODNIJEĆE ZAHTJEV

GLAVA I PRESUDA BOSNE I HERCEGOVINE PROTIV REPUBLIKE SRBIJE I CRNE GORE

Ovo je prvi slučaj u drugoj polovini u XX i prvoj deceniji XXI vijeka u Evropi da se u pravnoj literaturi i političkoj praksi, akademskoj i široj javnosti postavi pitanje može li se pravno pred najvećim svjetskim sudom, utvrditi odgovornost jedne države za genocid učinjen u drugoj državi?

Na to pitanje može samo valjano da odgovori Međunarodni sud pravde u Hagu u predmetu BiH protiv Srbije i Crne Gore. On je u ovoj fazi postupka pozitivno odgovorio kada je prihvatio nadležnost suda. To je po nama značajan uspjeh Suda i Tužioca. U ovom predmetu ostalo je da se odluči o zahtjevu za reviziju, ukoliko ga podnese tužiteljica ili tužena strana. Smisao ovoga djela knjiga je da u tome sagleda poziciju i mogućnost tužiteljice.

Ovaj problem među prvima u literaturi na području bivše Jugoslavije uočio je akademik Milan Bortoš i objasnio u udžbeniku Međunarodnog prava, koji je izašao u Beogradu 1954. godine. Akademik je konstatovao da odgovornost države može biti krivična i ekonomska. Pod kivičnom podrazumijeva odgovornost najviših nosilaca državne vlasti. Zbog toga je u predmetu BiH – Srbija bitno pratiti Presude Haškog tribunala viskim dužnosnicima Srbije, međupresudu Slobodanu Miloševiću i druge dokaze. Smatramo da bi mogla biti od koristi analizirati spis Srpske pravoslavne crkve, povodom boravka patrijarha Pavla i Biljane Plavšić u Foči u vrijeme zločina 1992. godine. Sud je odbio Srpsku pravoslavnu crkvu sa zahtjevom Spor se vodio pred Prvim Pariškim sudom.

Presuda Nurnberškog suda iz 1946. u literaturi na svim stranama svijeta je komentarisana. Tom presudom 12 glavnih nacista je osuđeno na smrt vješanjem, 8 na vremenske i doživotne kazne zatvora a 2 su oslobođene optužbe. O tome je izvanrednu knjigu napisao Anri Ney (Nave Airey Zagreb 1990.) Prof. dr. Zvonimir Tomić sa Univerziteta u Sarajevu napisao je studiju Nirnberška presuda („Magistrat“ Sarajevo 2007.). To je u stvari „kratak“pravni osvrt na tu presudu. One su nam kao brojni komentari i literatura napisana na slične teme bile od koristi.

Ovo je specifična knjiga i svojevrsna presuda na koju je dozvoljeno podnijeti zahtjev za reviziju, ili kako se još zove zahtjev za obnovu postupka. Istraživali smo praksu domaćih i stranih sudova u krivičnom i parničnom postupku i institut revizije ili obnove postupka i to nam je bilo od koristi. Sve nas je to uvjerilo da izlaganje u ovom dijelu knjige može biti originalno a da se pritom zadrži znanstveni dignitet knjige. Da se odlučimo na ovakav način izlaganja od koristi su nam bili radovi akademika Radomira Lukića (Beograd 1976) i .doc. Mensur Kusture (2011) i prof. dr. Šefko Međedović (2003) akademika Zvonimira Šeparovića, (Zagreb, 1986.)

Pred nama je slijedeći problem. Kako korisnicima ove knjige približiti PRE-SUDU? Kako ih uputiti da pročitaju i zapamte suštinu PRESUDE. Kako ih uputiti da čitaju i istražuju njeno obrazloženje i pravnu literaturu u vezi ovoga, ali i sličnih slučajeva.

To je moguće ako posebno izdvojimo DISPOZITIV ili IZREKU, ili zaključne presude. Dispozitiv je suština – sažetak presude. On nam pokazuje kako je Sud rješio sporni odnos između država koje su strane u sporu. Sve drugo služi da objasni dispozitiv. Bilo bi korisno da smo u cjelosti štampali PRESUDU kao dodatak ovoj knjizi. Ali to u ovom momentu nije moguće. Na kraju, mi se i ne bavimo pravnim obrazloženjem presude. Naš zadatak je objasniti ZAHTJEV ZA REVIZIJU.

Evo kako je to Sud presudio i ko je u tome učestvovao.

Za studente, nastavnike, istraživače, diplomate i nosioce najviših funkcija u državama skrećemo pažnju da se posebno skoncentrišu na odluke paragrafa na paragraf XII poglavlja Presude – Dispozitiv paragraf/ član 471 paragraf ili stavovi: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 9. To je u stvari suština Presude. Korisnici knjige, zavisno od svog zadatka i interesovanja unutar tih paragrafa/ stavova opredjelit će se koji će od njih biti predmet njihovog interesovanja ili koji će biti vodeći u tome.

Sudije Doma za ljudska prava iz Bosne i Hercegovine u posjeti i predsjednici Komiteta za ljudska prava UN.

Fotografija preuzeta iz albuma sudije H. Balića

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE

2007. godina , 26.februar, Opća lista, br.91 Godina 2007.

**SPOR KOJI SE ODNOSI NA PRIMJENU KONVENCIJE O
SPREČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA
(BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJE I CRNE GORE)**

P R E S U D A

Prisutni: g-đa Higgins, predsjednica, gosp. AL-Khasawneh, potpredsjednik, gosp. Ranjeva, Ski, Koroma, Owada, Simma, Tomka, Abraham, Keith, Sepulveda-Amor, Bennouna, Skotnikov, sudije; gosp Mahiou, Kreća, sudije ad hoc. Gosp.Couvrerur, registar.

U sporu koji se odnosi na primjenu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida,

Između Bosne i Hercegovine koju predstavljaju: gosp. Sakib Softić, kao zastupnik, gosp. Phon van den Biesen, advokat, Amsterdam, kao pomoćnik zastupnika;

Gosp. Alain Pellet, profesor na univerzitetu Paris X-Nanterre u Parizu, član i bivši predsjednik Komisije za međunarodno pravo Ujedinjenih nacija,

Gosp. Thomas M. Franck, počasni profesor pravnih nauka, Pravni fakultet Univerziteta u New Yorku,

g-đa Brigitte Stern, profesor na Univerzitetu Paris I,

gosp. Luigi Condorelli, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Firenza,

g-đa Magda Karagiannakis, dipl.pravnik, magistar prava, advokat Melbourne, Australija

g-đa Joanna Korner, Q.C., advokat, London,

g-đa Antoine Olliver, docent i stručni saradnik na Univerzitetu Paris, X-Nanterre u Parizu,

kao savjetnici i advokati;

Njegova ekscelncija , ambasador Bosne i Hercegovine u Kraljevini Holandiji gosp. Fuad Šabeta,

Gosp. Wim Muller, magistar pravnih nauka, magistar humanističkih nauka

Gosp. Mauro Barelli, magistar pravnih nauka (Univerzitet Bristol), gosp

Ermin Sarajlija, magistar pravnih nauka, gosp. Amir Bajrić, magistar pravnih

nauka, g-đa Amra Mehmedić, magistar pravnih nauka, g-đa Isabelle Moulrier,

doktorant međunarodnog prava na Univerzitetu Paris I, gosp. Paolo Palchetti,

vanredni profesor na Univerzitetu Macerata u Italiji, kao savjetnici;

Srbije i Crne Gore koju predstavljaju:

Njegova ekselencija, gosp. Radoslav Stojanović, doktor pravnih nauka, šef Pravnog vijeća Ministarstva za vanjske poslove Srbije i Crne Gore, profesor Pravnog fakulteta na Univerzitetu u Beogradu,

Kao zastupnik:

Gosp. Saša Obradović, Prvi savjetnik u Ambasadi Srbije i Crne Gore u Kraljevini Holandiji,

Gosp. Vladimir Cvetković, Drugi sekretar u Ambasadi Srbije i Crne Gore u Kraljevini Holandiji,

Kao zamjenici zastupnika;

Gosp. Tibor Varady, doktor pravnih nauka (Harvard), profesor prava na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti i Univerzitetu Emory u Atlanti,

Gosp. Ian Brownlie, C.B.E., Q.C., F.B.A., član Komisije za međunarodno pravo, član Engleske advokatske komore, istaknuti naučnik Koledža All Souls u Oxfordu,

Gosp. Xavier de Roux, diplomirani pravnik, advokat na sudu, Paris, g-đa Nataša Fauuveau-Ivanović, advokat na sudu, Paris, i član Vijeća Međunarodne krivične advokatske komore,

gosp. Andreas Zimmermann, magistar pravnih nauka (Harward), profesor prava na Univerzitetu Kiel, direktor Instituta Walther- Schucking,

gosp. Vladimir Đerić, magistar pravnih nauka (Michigan), advokat u Advokatskoj kancelariji Mikijelj, Janković i Bogdanović u Beogradu, i predsjednik Udruženja za međunarodno pravo Srbije i Crne Gore, gosp. Igor Olujić, advokat, Beograd,

Kao savjetnici i advokati

g-đa Sanja Đajić, doktor pravnih nauka, vanredni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu,

g-đa Ivana Mroz, magistar pravnih nauka (Minneapolis)

-gosp. Svetislav Rabrenović, saradnik – expert u Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije,

Gosp. Aleksanadar Đurđić, magistar pravnih nauka, Prvi sekretar u Ministarstvu za vanjske poslove Srbije i Crne Gore,

Gosp. Miloš Jastrebić, Drugi sekretar u Ministarstvu za vanjske poslove Srbije i Crne Gore,

Gosp. Christian J. Tams, magistar pravnih nauka, doktor filozofskih nauka (Cambridge), Institut Walther-Schucking, Univerzitet Kiel,

Gosp. Dimna Dobrković, dipl.pravnik, kao asistenti.

XII Dispozitiv

471. Iz navedenih razloga

S U D

1) s deset glasova prema pet,

Odbacuje prigovore sadržane u konačnim podnescima koje je dala Tužena strane u smislu da Sud nema nadležnost; i potvrđuje da on ima nadležnost na osnovu člana IX Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, da presudi u sporu koji je Republike Bosna i Hercegovina pokrenula pred ovim Sudom 20 marta 1993;

ZA: Predsjednica Higgins; Potpredsjednik Al-Khasawneh; Sudije Owada, Simma, Tomka, Abraham, Keith, Sepulveda-Amor, Bennouna; ad hoc sudija Mahiou;

Protiv: sudija Ranjeva, Shi, Koroma, Skotnikov; ad hoc sudija Kreća

2) s trinaest glasova prema dva

Konstatira da Srbija nije izvršila genocid preko svojih organa ili osoba čija djela povlače njenu odgovornost prema međunarodnom običajnom pravu, kršenjem obaveza koje ima prema Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida;

ZA: Predsjednica Higgins; sudije Ranjeva, Shi, Koroma, Owada, Simma, Tomka, Abraham, Keith, Sepulveda-Amor, Bennouna, Skotnikov; ad hoc sudija Kreća;

PROTIV: Potpredsjednik Al-Khasawneh; ad hoc sudija Mahiou;

3) s trinaest glasova prema dva

Konstatira da Srbija nije izvršila udruživanje radi izvršavanja genocida, niti je podsticala na izvršenje genocida kršenjem svojih obaveza prema Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida;

ZA: Predsjednica Higgins; Sudije Ranjeva, Shi, Koroma, Owada, Simma, Tomka, Abraham, Keith, Sepulveda-Amor, Bennouna, Skotnikov; ad hoc sudija Kreća;

PROTIV: Potpredsjednik Al-Khasawneh; ad hoc sudija Mahiou;

4) s jedanaest glasova prema četiri,

Konstatira da Srbija nije bila saučesnik u genocidu, kršenjem svojih obaveza prema Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida;

ZA : Predsjednica Higgins, Sudije Ranjeva, Shi, Koroma, Owada, Simma, Tomka, Abraham, Sepulveda-Amor, Skotnikov, ad hoc sudija Kreća;

PROTIV: Potpredsjednik Al-Khasawneh; sudije Keith, Bennouna; ad hoc sudija Mahiou;

5) s dvanaest glasova prema tri

Konstatira da je vezano za genocid izvršen u Srebrenici u julu 1995 Srbija prekršila obavezu sprečavanja genocida prema Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida:

ZA: PREDSDJEDNICA Higgins; potpredsjednik Al-Khasawneh; sudije Ranjeva, Shi, Koroma, Owada, Simma, Abraham, Keith, Sepulveda-Amor, Bennouna; Ad hoc sudija Mahio

PROTIV: Sudija Tomka, Skotnikov; ad hoc.sudija Kreča

6) sa etranest glasova prema jedan,

KONSTATIRA da je Srbija prekršila svoju obavezu prema Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, pošto nije izručila Ratka Mladića, optuženog za genocid i saučesništvo u genocidu, radi suđenja pred Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju i pošto na taj način nije u cjelosti saradivala s tim Tribunalom;

ZA: predsjednica Higgins; potpredsjednik Al-Khasawneh; sudije Ranjeva, Shi, Koroma, Owada, Simma, Tomka, Abraham, Keith, Sepulveda-Amor, Bennouna, Skotnikov; ad hoc sudija Mahijou;

PROTIV: Ad hoc sudija Kreča;

(7) S trnaies glasova prema dva.

Konstatira da je Srbija prekršila svoju obavezu da se pridržava privremenih mjera koje je sud naložio osmog aprila i 13. Septembra 1993. Godine u ovom sporu; budući da nije poduzela sve mjere koje su bile u njenoj moći da sprječi genocid u Srebrenici u julu 1995 godine;

ZA: predsjednica Higgins; potpredsjednik Al-Khasawneh; sudije Ranjeva, Shi, Koroma, Owada, Simma, Tomka, Abraham, Keith, Sepulveda-Mor, Bennouna; ad hoc sudija Mahijou;

PROTIV: Sudija Skotnikov; ad hoc sudija Krečo;

(8) S četranest glasova prema jedan,

Odlučuje da Srbija mora odmah poduzeti efikasne korake u cilju osiguravanja punog poštivanja obaveza prema Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida u cilju kažnjavanja djela genocida, kako je definirano u članu II Konvencije, ili bilo kojih drugih djela zabranjenim članom III Konvencije i prebaciti osobe optužene za genocid ili za bilo koje od ostalih djela u Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju i u potpunosti saradivati s tim Tribunalom.

ZA: Predsjednica Higgins; potpredsjednik Al-Khasawneh; sudije Ranjeva,

Shi, Koroma , Owada, Simma, Tomka, Abraham, Keith, Sepulveda-Amor, Bennouna, Skotnjikov; ad hoc sudija Mahijou;

PROTIV: Ad hoc sudija Kreča;

(9) S trinaest glasova prema dva,

Konstatira da, što se tiče kršenja obaveza navedenih u stavovima 5 i 7, zaključci Suda formulirani u tim stavovima predstavljaju adekvatnu satisfakciju, te da spor nije takve prirode da bi bilo primjereno davanje naloga za plaćanje naknade u odnosu na kršenje na koje se poziva u stavu 5, niti za pružanje uvjerenja i garancija o neponavljanju.

ZA: Predsjednica Higgins; sudije Ranijeva, Shi, Koroma , Owada, Simma, Tomka, Abraham, Keith, Sepulveda-Amor, Bennouna, Skotnjikov; ad hoc sudija Kreča;

PROTIV: potpredsjednik Al-Khasawneh; ad hoc sudija Mahijou

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je engleski tekst mjerodavan u Palati mira u Hagu ovog 26. Dana februara 2007. godine u tri primjerka, od kojih će jedan biti deponiran u arhivu suda, a ostala dva dostavljena u Vladu Bosne i Hercegovine i Vladi Srbije.

(Potpis) Rosalyn Higgins
Predsjednica

(Potpis) Philippe Couvreur¹⁰

Registar

---

10 Prilikom odabira naslova oko imena suda vođene su rasprave, u intelektualnim krugovima u BiH na kojima je predlagano da se stavi naslov Internacionalni sud pravde umjesto Međunarodni sud pravde.

Autori su koristili prevod koji je dat u knjizi "PRESUDA MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJE I CRNE GORE", koju je izdao Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2008.

LEKCIJA ZA HISTORIJU

Ovo je suština Presude. Onaj ko ne može ili neće da shvati ovaj dispozitiv treba da traži pomoć kod kompetentnih stručnjaka da mu pomognu da shvati presudu ili pojedine njene dijelove. Prije toga trebao bi da pročita obrazloženje Presude u kojoj je Sud iznio činjenično obrazloženje i dao pravno tumačenje za svaki od dijelova dispozitiva i za dispozitiv kao cjelinu. **Ovo nije jednostavna Presuda. Ako ovako i ostane ona će biti „izvor“ za nova polazišta u tumačenju istorije na prostorima bivše Jugoslavije. Dovoljno je da se iz nje znaju dvije činjenice bez kojih se istinita istorija ne može pisati i učiti. Zna se ko su žrtve a ko su zločinci i zna se koje su države digle svoju ubojitu moć na jedan nezaštićeni i goloruki evropski narod. To su Srbija, Crna Gora i Hrvatska. Njihove vojske ubijale su,“ palile i žarile“ po Bosni i Hercegovini i tako ušle u istoriju „međunarodnog kriminala protiv čovječnosti i međunarodnog humanitarnog prava. One su krive što je za Hrvatsku izvor Povijest Bosne“ od Noela Malcolma jer je po njemu oko 15.000 vojnika Hrvatske ratovala u Bosni.**

Po Noelu Malcolmu autoru djela Povijest Bosne (Sarajevo 1995. u bosni i hercegovini u ratu 1992 i 1995 bilo je oko 80 hiljada vojnika iz Srbije i Crne Gore i oko 15 hiljada iz Hrvatske.¹¹

To je imalo za posljedicu da je **Bosna i Hercegovina najveća žrtva raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Osvajački agresivni rat protiv R BiH 1992-1995. imao je za posljedicu genocid nad Muslimanima, brojne i teške ratne zločine nad njenim građanima. To je razlog što nakon završetka rata, BiH traži pravdu pred Međunarodnim sudom pravde. Iz ove presude se da zaključiti, da je ona postavila ozbiljna pitanja naknade štete kako državi tako i pojedincim. To će imati za posljedicu da Srbija i Crna Gora, a po nekima i Republika Srpska obeštete žrtve. Više od svega toga Presuda je aktuelizirala i pitanje kako će se dalje razvijati odnosi između država koje su u sporu kada dođe vrijeme za prijem u Evropsku Uniju i druge Sjeveroatlanske integracije. Po pravilu države koje su opterećene hipotekom genocida teško je da mogu naći mjesto u ovim integracijama.**

---

11 Malcolm Noel, POVJEST BOSNE Zagreb-Sarajevo 1995, str. 317.

**Pogrešno i zlonamjerno
predstavljanje Presude**

GLAVA II

AKTIVNO PRAVO ZA DRŽAVU –ŽRTVU GENOCIDA

Na Danu sjećanja na akademika rahmetli Avdu Sućesku održanom na Pravnom Fakultetu u Sarajevu 22. decembra 2011. prof.dr. Fikret Karčić govoreći o odnosu akademika Sućeske prema šerijetskom pravu upotrebio je pojam aktivno pravo. Objasnio ga je kao realnost u kojoj pravna nauka otvara prostor vladavini prava u svakodnevnom životu ljudi. Ovu ideju treba podržati iz praktičnih ali i iz znanstvenih razloga jer je tačna i aktuelna. Osim toga ona nije nova niti je usamljena. U međunarodnom je pravu ona realizovana preko Međunarodnog suda pravde kao najvišeg pravnog autoriteta u svijetu i drugih nižerangiranih međunarodnih sudova. To je posvjedočila i presuda Međunarodnog suda pravde Bosna i Hercegovina protiv Srbije. Da nije bilo tog Suda i međunarodnog (civilnog i krivičnog prava ne bi se ni ovaj spor mogao riješiti mirnim putem kako nalaže Povelja Ujedinjenih nacija u glavi VI (čl 33-38). Drugo je pitanje jesu li strane u sporu koje mogu biti samo države zadovoljne u cjelosti ili djelimično sa – Presudom kako je presudio taj sud. Međunarodno javno pravo našlo je rješenje i za ovu situaciju. To je opet Statut Suda koji je u čl. 61 propisao mogućnost da država koja nije zadovoljna presudom može u „zakonom“ utvrđenim rokovima da podnose zahtjev za reviziju ili obnovu postupka. U ovome sporu to mogu podnijeti samo BiH i Srbija.

• Pogrešno ili zlonamjerno predstavljanje Presude

Razumljivo je da je presuda naišla na različito shvaćanje kod strana u postupku. Zdravom razumu nije jednostavno objasniti ponašanje jednog djela državnika i političara koji dolaze iz Republike Srpske i Hrvata iz Hercegovine koji imaju nekorektan odnos prema Međunarodnom sudu pravde. Pogrešno ili zlonamjerno shvaćaju da je ovo spor između muslimana i kršćana, između dvije države muslimanske BiH i srpske Srbije i Crne Gore. Što će biti ako do spora dođe unutar kršćanstva ukoliko se održi suđenje između Hrvatske i Srbije i Crne Gore, zemalja srpskog i hrvatskog naroda. Takav nekritički i navijački odnos šteti prije svega državama koje su tužene jer što se može ružnije dogoditi za jednu državu već da je brane zločinci iz drugih država. Konkretno šta imaju zajedničkog osuđeni bosanski Srbi i Hrvati sa Srbijom i Crnom Gorom i Hrvatskom? Pravno ništa. Oni za Srbiju i Crnu Goru i Hrvatsku ne postoje. Oni su bosanski Srbi i bosanski Hrvati. Nerazumijevanje toga može

samo da bude navijačka i zločinačka strast djela akademske zajednice koji za sve krive Međunarodni sud pravde i druge sudove koji po njima sude na prostorima bivše Jugoslavije samo Srbima ili samo Hrvatima ili da sude protiv Muslimana. Bez obzira na to hoće li BiH podnijeti zahtjev za reviziju i ako podnese hoće li uspjeti. Naše je mišljenje da je BiH i Srbiji i Crnoj Gori trebala ova presuda. Na to je skrenuo pažnju i advokat tužene prof.dr. Radoslav Stojanović kada je na okruglom stolu u Beogradu održanom 8 jula 2007. godine u Fondaciji Otvorenog društva iz Beograda konstatovao „**Stidim se kao čovjek, kao Srbin, za ove teške i masovne zločine koji su bosanski Srbi izvršili nad bošnjačkim civilima u BiH 1992-1995. Ali kao čovjek, kao Srbin kao profesor Univerziteta i kao advokat ponosim se što sam uspio odbraniti tezu da moja država Srbija nije izvršila genocid nad muslimanima u BiH**”. Tom skupu iz BiH prisustvovali su prof.dr. Hasan Balić, prof. dr. Amila Bakšić-Muftić, prof. dr. Sakib Softić i Mirsad Tokača. Iz R Srpske bili su Krstan Simić i Aleksanadar Mikeš. Nakon izlaganje prof. Stojanovića napustili su salu i više se do kraja skupa nisu pojavljivali. Iz ovoga se vidi, da nismo svi isti. Da postoji svijet dobra i zla i da su pobunjeni bosanski Srbi i bosanski Hrvati bili i ostali ozbiljan teret razumnom svijetu u Srbiji i Hrvatskoj i Crnoj Gori. Jer onaj ko ne voli svoju demokratsku i suverenu državu, svoju zemlju, malo je vjerovati da će“od svoje zemlje naći bolju“, kako je to opjevao hercegovac Aleksa Šantić u pjesmi „Ostajte ovdje“. To su ljudi za koje se kaže, kada su izdali svoju majku onda za jeftine pare izdat će i prodati mačehu. A bosanskim Srbima i Hrvatima mačeha su Srbija, Crna Gora i Hrvatska. To znaju auhtostoni Srbi Crnogorci i Hrvati.

**Zahtjev za revizija ili zahtjev za
obnavljanje postupka**

Ko krije činjenice?

Fotografija preuzeta iz Grobice Srebrenica.

GLAVA III

ZAHTJEV ZA REVIZIJU PRESUDE

Bosna i Hercegovina će blagovremeno podnijeti zahtjev za reviziju ili obnovu postupka u predmetu Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu. Na to je obavezuju pravni i moralni razlozi.

Prvo ćemo objasniti pravne, a potom moralne osnove.

- Pravni osnovi za podnošenje zahtjeva za reviziju, ili obnovu postupka

Pravni osnov je u članu 61. Statuta toga suda koji je propisao mogućnost državi koja nije zadovoljena odlukom suda djelimično ili u cjelosti da podnese zahtjev za reviziju, ili obnovu postupka radi njene izmjene. Na podnošenje zahtjeva BiH je dužna i po Konvenciji o genocidu (preambuli, Članu 1 i Članu 2 Konvencije) da kao država nad kojom je izvršeno nasilje i genocid nad njenim građanima, da se obrati sudu da se zločin utvrdi i kazni. Ovo je spor su i generis (svoje vrste) pred najvećim autoritetom pravde koji ne dozvoljava nedolično ponašanje državama. Proces protiv genocida za koji se tvrdi da ga je učinila država nije privatni pravni proces, koji se vodi po optužnici tužioca radi utvrđivanja individualne krivične odgovornosti i kažnjavanju pojedinaca koji se vodi na niže rangiranim sudovima. Ovo je više od toga i zbog toga je to u nadležnosti najvećeg međunarodnog suda pravde na planeti. Viši sud od njega ne postoji, i zbog toga ne postoji mogućnost žalbe na njegovu odluku. Pogrešno je shvatiti da se ovdje radi o suđenju jednoj državi zbog njene historije, ili budućnosti. Sudi joj se zbog događaja, koji je potresao svijet, za zločin koji je propisan po međunarodnom pravu, koji je počinjen u navedeno vrijeme i u drugoj državi. Sudi se politici, i zločinačkom režimu, koji su bili na vlasti u vrijeme izvršenja genocida. Sud je prihvatio nadležnost da raspravi taj slučaj, a Statut suda koga su donijele UN, dao mogućnost da kroz zahtjev za reviziju spor se dovede do kraja. To je pravno rješenje na kojem se zasniva opravdanost, podnošenje zahtjeva za reviziju na presudu.

Moralni osnov zahtjeva

Na moralni osnov zahtjeva ukazao je prof. Milan Marković u članku „Pitanje odgovornosti za zločine protiv čovječnosti“, objavljenog u Jugoslovenskoj Reviji za Kriminologiju i Krivično pravo (JRKK), broj 6/68 Beograd, 1968. godina, strana 535-552, citira uglednog francuskog pravnika Vattela, koji kaže: „**Ako bi negdje postojala nemirna zlotvorna nacija, uvijek spremna da naškodi drugima ili da ih pregazi, da kod njih izazove unutrašnji nemir, nema sumnje da bi sve nacije bile u pravu da se udruže kako bi je osvijestile, ili čak zauvijek onemogućile da bude škodljiva.**“

Bosna i Hercegovina je međunarodno priznata država, mnogo starija i uljudnija od država iz okruženja. Njena supstanca su ljudi-građani, velikih monoteističkih religija: kršćanstvo, hrišćanstvo, islam, judizma i drugih. Ona je žrtva nasilja. Moral ne trpi nasilje. Iz morala izvire pravda za žrtvu. Podnošenjem tužbe pred sudom pravde BiH je postala nada i san unesrećenog i zabrinutog dijela čovječanstva, jer genocid u BiH dogodio se nad Bošnjacima. Ako se ne zaustavi, ko će biti sledeći? Hoće li to biti Srbi, Hrvati, Makedonci, Slovenci ili Albanci ili neki drugi? Moralni pravni pogledi usmjereni su prema BiH i ona to ne može dovesti u pitanje. Zbog toga će podnijeti zahtjev za reviziju. Ovo je spor između dobra i zla, kao nepomirljivih suprotnosti. BiH je u ovom slučaju simbol otpora zlu i to putem najveće svjetske pravosudne institucije. To samo po sebi govori da je BiH ozbiljna država privržena Povelji UN. To je razlog što ljudi crne rase, arapi, japanci, kinezi, bjelci, različitih vjera i religija stoje uz BiH na putu pravde. Ako se **OVOME DODAJU** nevine žrtve BiH onda je jedno razuman, pravno utemeljen i moralno obavezan zahtjev da BiH podnese zahtjev za **REVIZIJU NA PRESUDU**.

Stvar revizije, dakle, nije samo unutrašnja stvar BiH i njenih građana. Nije to više samo njihov interno ugovoreni odnos kako kaže Hugo Grocius sa svojom državom, već je to prirodno i moralno pravo o koje se država ne bi trebala ogrješiti. U pitanju je odnos prema Konvenciji o genocidu. Državi su se obavezali da će je poštovati i zbog toga ona država koja to prekrši treba da bude pravno kažnjena i moralno ponižena.

Hoće li BiH uspjeti sa zahtjevom?

Na to pitanje može da se odgovori sa Da i Ne.

O tome će konačnu odluku donijeti Sud.

Na tužiteljici je da uporno sistematski i stručno radi kako bi ispunila uslove iz člana 61 Statuta Suda. To je ozbiljan, stručan i odgovoran posao koji ne trpi improvizacije. Na kraju biće onako kako Sud presudi. Njegova je posljednja i ona se ne poriče.

**Put do revizije
Poziv za pravnu pomoć
Bosni i Hercegovini**

Naš zadatak – Poziv za pravnu pomoć BiH

Konkretna je zadaća drugog dijela ove knjige. Ona treba da posluži Tužiteljici državi BiH, njenom zastupniku, agentu i stručnom timu kako blagovremeno i efikasno da provedu dokaze i na osnovu njih utvrde nove činjenice koje nisu postojale, ili ako su postojale da za njih nije znao sud i zastupnik tužiteljice u vrijeme donošenja presude. To nisu obične činjenice. To su kvalifikovane činjenice koje svaka za sebe i povezane sa drugim činjenicama mogu uticati da Sud drugačije presudi nego što je presudio u presudi na koju će BiH podnijeti zahtjev za reviziju.

Ovdje se ne mogu ponuditi konačna rješenja. To trebaju učiniti oni čija je to obaveza i nadležnost. To su državne institucije BiH, i njen zastupnik i stručni tim. Mi smo tu da pomognemo. Kompetentni smo i odgovorni za upute kako bi trebalo pristupiti ovome poslu i ko bi sve u tome učestvovao. Među autorima je i sudija sa najvišim zvanjem u BiH, u domaćem redovnom sudstvu i međunarodnom sudu koji je rješio na desetine i stotine zahtjeva za reviziju i obnovu postupaka. Ali i pored toga autori će biti zahvalni ako od kompetentnih pravnih i drugih stručnjaka dobiju dobronamjerne primjedbe, prijedloge i sugestije. Jer ovo je zadatak i posao iz kog se ne može isključiti niti jedan dobronamjeran čovjek. Na to je posjetio i Džefri Najs, nakdašnji tužilac Tribunala u Hagu u Intervjuu za dnevni list „Avaz“ od 14. Jula 2012. godine i konstatovao da „BiH mora opet tužiti Srbiju“. U stvari, moguće je da je mislio na podnošenje zahtjeva za reviziju Presude.

Ovaj dio knjige je apel ili javni poziv pravnim i drugim znanstvenicima Planete da se udruže na putu pravde za spas čovječanstva i pruže pravnu pomoć BiH.

Ovo tim prije što se radi o genocidu kao najtežem zlu za čovječanstvo. Suština ovog dijela knjige je da se praktički pomogne tužiteljici da se koristi blagodatima i pogodnostima koje joj daje čl. 61 Statuta toga Suda.

GLAVA IV

KORACI DO REVIZIJE

Tužba je stvar države. I zahtjev za reviziju Presude u nadležnosti je države Bosne i Hercegovine

Država BiH treba da napravi prve korake. Oni su materijalne i procesne naravi ili kako konstatuje prof.dr. Esad Zgodić to je dio njene patriotske obaveze i kulture (Sarajevo, 2011) .To su praktični potezi koje smo poredali ovim redoslijedom:

1. Država BiH treba da u budućnosti blagovremeno obezbijedi finansijska sredstva za istraživačke timove koji će raditi na istraživanju novih činjenica. Ovu misao u tekstu dalje ćemo objasniti.
2. Država BiH treba da odredi zamjenika zastupnika . To praktično znači da pored postojećeg prof.dr. Sakiba Softića treba da se imenuje njegov zamjenik. To bi trebao da bude diplomirani pravnik sa položenim sudsko-advokatskim ispitom i da ima naučno zvanje doktora pravnih nauka. Poželjno bi bilo da bude univerzitetski profesor.
3. Jedna od mogućnosti je da se u tim vrati i prof.dr. Kasim Trnka, jer mu je prestao mandat sudije Ustavnog suda Federacije BiH.

PITANJE PUNOMOĆI

Već sada, kod jednog dijela pravnika i drugih znantvenika i onih iz prakse i politike postavilo se pitanje:

Treba li Zastupnik BiH imati posebno punomoćje za podnošenje zahtjeva za reviziju? Različito mišljenje treba poštaviti . Za jedno se treba opredijeliti i njega objasniti. Naše mišljenje zasnovano je na jezičkom, gramatičkom i pravnom tumačenju odredaba Statuta i načelima međunarodnog prava da međunarodni izvor prava treba tumačiti u dobroj namjeri (bonafide). Pored toga oslanjamo se na doktrinirana obraćanja profesora građanskog procesnog prava , akademika Slavice Krneti, prof.dr. Samule Kambija, Branka Čalije, Sanjina Omanovića, Borivoja Poznića, Vere Racić – Vodonelić (Grđansko procesno pravo- Savremena administracija, Beograd 2010), Nikola Baletića- Građansko procesno pravo, Praktikum Beograd 2011, prof.dr Veroljub Rajević, Milorad Živanović, prof.dr.Suada Hamzabegović, prof.dr. Zijada Hasića, prof.dr. Šefka Čovića, prof.dr Ljilje Obradović i prof. dr. Envera Hašića.

Ukoliko se ova teza dovede u pitanje, moguće je zatražiti pravno mišljenje od Međunarodnog suda pravde. Naše je uvjerenje da punomoćniku nije potrebno posebno punomoćje, jer se radi o pravnom sporu za koje je na valjan način pribavljena punomoć koja važi sve dok se postupak u skladu sa Statutom toga suda ne dovrši, ili se data punomoć ne povuče.

Polazeći od toga da je javna i zaštitna funkcija međunarodnog prava da afirmiše vladavinu prava, da se prednost daje državama da mirnim putem rješavaju sporove pravne naravi, da se radi o sporu koji se vodi pred istim sudom, istim strankama, te da se ne može isticati novi zahtjev to je po nama izvan svake sumnje je da punomoćniku tužiteljice prof.dr. Sakibu Softiću nije potrebno posebno punomoćje. Ona nije potrebna ni njegovom zamjeniku.

6. Institucionalno pitanje

U državama gdje se poštuje vladavina prava sa sporovima koji vodi država pred Međunarodnim sudom pravde po pravilu nema institucionalnih problema. Sada u BiH stanje nije tako. Trenutno su na vlasti suprotnosti koji na ratne zločince iz reda svoga naroda gledaju kao na junake i heroje. U takvoj situaciji prepustili sudbinu tužbe Ministarstvu pravde BiH ili nekom drugom ministarstvu pa i Vijeću ministara moglo bi biti rizično. Istina, država je potpisala ugovor sa svojim građanima da će štiti njihova prava i slobode i svoju suverenost, teritorijalni integritet. U Aneksu 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma (Ustav BiH) to je izričito propisano. Zbog toga, neovisno od volje ministarskog vijeća, ministara i članova Predsjedništva Država BiH funkcioniše kao član UN. Da nebi došla pod udar sankcija UN treba se pojaviti kao institucija pred Međunarodnim sudom pravde sa zahtjevom za reviziju.

U ovakvoj situaciji logično bi bilo da se pri Predsjedništvu BiH ili pri ministarstvu pravde i li inostranih poslova obrazuje Ured za zastupanje BiH pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu u čiju bi nadležnost spadalo i izvršenje odluke toga Suda. On bi se finansirao iz budžeta BiH.

7. Uloga naučnih i obrazovnih institucija

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo

Među ovim institucijama od posebnog je značaja Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo. Institut je obrazovan odlukom Vlade Republike BiH. Ta institucija je do sada uradila ogroman i odgovoran posao u istraživanju i otkrivanju genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti međunarodnog prava. Bila je od pomoći Haškom tribunalu i drugim međunarodnim i domaćim sudovima. Institut je razvio saradnju sa sličnim ustanovama u BiH i u svijetu. Ima izdavačku djelatnost i inopozantnu biblioteku. Angažovao je znatan broj domaćih i međunarodnih stručnjaka. Na njegovom čelu je univerzitetski profesor prof. dr. Smail Čekić, jedan od autoriteta u svjetskoj nauci i praksi iz oblasti genocida. Sve ovo opravdava naše nade da će država BiH finansirati njegov rad. Ona to do sada nije činila. Opstao je zahvaljujući vladi F BiH i Vladi Kantona Sarajevo te entuzijazmom njegovih uposlenika i saradnika

Pravni fakulteti, Institut i država čim prije trebaju pronaći rješenje da jedan broj diplomiranih pravnikâ provedu odrđenu pripravnicku praksu na Međunarodnom sudu pravde Univerziteta u Travniku i njegov Pravni fakultet u Kiseljaku to imaju u svojim programima i spremni su na saradnju sa drugim fakultetima i institucijama.

Sada je najbitnije da sva naša istraživanja i pomoći idu prema Institutu kao „sabirnom centru“ koji treba da se ojača kadrovski sa pravnicima visokih stručnih kvaliteta.

Nije na odmet da se čim prije sagleda mogućnost da se pri Institutu formira Odjeljenje za praćenje Revizije na Presudu i njeno izvršenje. Na čelu odjeljenja trebao bi biti sudija Vrhovnog suda BiH koji ima i naučnu titulu profesora doktora pravnih nauka. Njegovi članovi mogu biti sudije Ustavnog suda BiH i sudije Doma za ljudska prava u BiH. Oni bi bili „posljednji filter“ za smjernice zastupničkom timu i usmjeravali rad zastupničkog tima. Sve što se radi treba da bude transparentno i pod lupom pravne struke, nauke i moralne javnosti.

8. Fondacija Pravda za Bosnu i Hercegovinu

Fondacija Pravdu za Bosnu i Hercegovinu organizovana je kao nevladina, vanstranačka organizacija. Organizovali su je Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Hrvatsko narodno vijeće, Udruženje majke enklave Srebrenice,

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO
GRAD SARAJEVO

Na osnovu Odluke Gradskog vijeća Grada Sarajeva o dodjeli
Grupne "Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva", broj: 01-02-460/2009,
dodjeljuje se:

ŠESTOAPRILSKA NAGRADA GRADA SARAJEVA

Grupi

koja je dala doprinos rezultatima u oblasti košarkaškog sporta
u okviru USD «Bosna» u sastavu:

Hasan Balić, Sulejman Begović, Predrag Benaček, Sabahudin Bilalović, Ferid
Bešliagić, Emerik Blum, Boško Bosiočić, Nedžad dr. Brkić, Zoravko Čečur, Mirza
Delibašić, Sead Dervišević, Emin Dukatar, Anto Dogić, Stjepan-Boško Grušnić, Sabir
Hadžić, Rusmir Halilović, Nihad Izic, Zijad Kadić, Zlatan Karavdić, Ibrahim Krehić,
Milorad Krunić, Rođeni Krvavac, Ekrem Kulenović, Dušan Marković, Mirsad Milavić,
Vojo Milijaš, Husein Morankić, Sokrat Morait, Nedžad dr. Mujić, Sejadlija Mustafić,
Emir Mutapčić, Mladen Ostojčić, Dževad dr. Pašić, Ivica Pekić, Svetislav Pešić, Tomo
Petrić, Mustafa Pirija, Draško Prodanović, Ratko Radovanović, Bruno Soče, Redžep
Stubiaku, Sulejman Suljić, Miralem Šabović, Bogdan Tanjević, Jovo Terzić, Uglješa
Uzelac, Žarko Varajić, Novak Vasojević, Blagoje Vesković, Boro Vučević, Vukašin
Vukalović i Ljubomir Zorić.

Grupi građana, igračima, trenerima, rukovodstvu i uposlenicima
Košarkaškog kluba "Bosna" koji su značajno doprinijeli u
osvajanju prve titule Evropskog šampiona u košarci, ostvarene u
finalnoj utakmici 5. aprila 1979. godine u Grenoblu.

Sarajevo, 6. april 2009. godine
Broj: 01-02-460/2009

GRADONAČELNIK
Alija Behmen
Prof. dr. Alija Behmen

Društvo za ugrožene narode-Odjeljenje za Bosnu i Hercegovinu. Predsjednik Skupštine Ibrahim Čolakhodžić i predsjednik Upravnog odbora prof.dr. Avdo Sofradžija uradili su uspješan posao oko prikupljanja i distribucije novčanih sredstava za Tužbu. U tome je značajan doprinos dao Kongres Bošnjaka Sjeverne Amerike. Fondaciju i dalje treba njegovati i podržavati i hrabriti njen rad.

9. Kongres Bošnjaka Sjeverne Amerike

Ne mali broj Bošnjaka – bosanaca i hercegovaca živi izvan BiH. Najveći broj je u Turskoj i SAD-u. Ima ih i u Australiji i u evropskim državama. U Turskoj i Sjevernoj Americi (Kanada) oni imaju svoju udruženja, koja traju i uspješno rade. Njihovi članovi su ugledni biznismeni, profesori, ljekari, političari čije porodice duže vremena žive u tim zemljama (četiri i više generacija). Svi oni pokazuju interes za Bosnu i Hercegovinu. Zbog toga se zalažemo da Bosna i Hercegovina iz tih sredina uputi na Međunarodni sud u Hagu ili druge sudove određeni broj darovitih i vrijednih pravnik na stažiranje u te sudove o trošku Udruženja, kako bi kasnije mogli uspješno raditi za pravdu za BiH. Ukoliko bi se o ovaj prijedlog oglušila BiH treba efikasno tražiti nova riješena , na prijemjer preko Instituta u Sarajevu.

Od neprocjenljive je koristi doprinos nevladinih organizacija kap što su Udruženje logoraša na svim nivoima, Udruženje žena žrtve rata koje je organizaciono postavljeno slično Udruženje logoraša: Žene žrtve rata, Majke enklave Srebrenice i Žepe. Veoma je pozitivno to što su ova udruženja uspostavila saradnju sa sličnim udruženjima i fondacijama u susjednim državama(npr. Sa Udruženjem žene u Crnom iz R Srbije, Međunarodnim udruženjem za ugrožene narode i druge). Putem ove knjige dajemo im podršku i zahvaljujemo se za ono što su do sada učinili na putu pravde za žrtve genocida i drugih zločina.

Apel za pravdu

Ovaj dio knjige je i konkretan poziv – apel za pomoć BiH na putu pravde. Genocid je svjetsko zlo. Konvencija o genocidu poziva sve države svijeta da se udruže kako bi se to zlo iskorijenilo. BiH treba da se koristi tim pravom. Svjest o svojoj moći treba da bude realna.Nismo mi toliko veliki i moćni da bi sve znali i mogli. Nama je potrebna pravna i druga pomoć i treba je tražiti,

posebno pomoć pravnika iz zemalja u kojima je izvršen genocid i holokaust (Izrael) i iz drugih zemalja.

Bosna i Hercegovina ima moralno pravo da traži i dobije kvalitetnu pravnu i drugu pomoć iz cijelog svijeta. Jer po njenom zahtjevu pred najvećim pravnim autoritetom riješava se sudbina čovječanstva. Može se reći da je ta sudbina odabrala Bosnu i Hercegovinu da bude nosilac nade unesrećenih za efikasnom pravdom i pravom jednakim za sve, jer u toj zemlji svi su u strahu i s vremena na vrijeme svi su ugroženi. Jedini koji su stalno izloženi napadu su: Bošnjaci-muslimani i Jevreji kojih nažalost sada u Bosni ima svega 0,1 %. Stalno je izložena opasnosti zajednička država Srba Hrvata Bošnjaka Jevreja, Roma i svih građana. Ako nestane jednog od njenih naroda nestat će i Bosne i Hercegovine U tome slučaju Evropi i svijetu neće biti dobro.

Neće biti ružičaste bašte koja je ćilimom zastrta kako kaže pjesnik Neđad Ibrišimović i poručuje barbarima, kad budu prelazili njene rijeke Drinu, Savu, Dunav, Unu, neće morati skidati obuću i prati noge, jer će sve zaudarati na smrad, i vladat će pustoš. kako kaže M. Krleža. U tom slučaju nikome neće trebati ni Velika Srbija ni Velika Hrvatska ni Velika Crna Gora.

Nije to samo pravno pitanje, već to može biti činjenična sudbina EU pa Ujedinjenih Naroda, jer svijet postoji i održava se na pravu i pravdi. Bosna i Hercegovina svoj opstanak temelji na tim vrijednostima. To pokazuje i činjenica da je u Bosni i Hercegovini održana 1984 zimska Olimpijada.

Igre su ocjenjene kao najuspješnije do tada organizovane, a košarkaški klub Bosna bio je prvak Evrope 1979. Gradsko vijeće Sarajevo će je gradonačelnik prof. dr. Alija Behmen 5 aprila 2009. dodjelio je klubu kolektivnu godišnju nagradu. Nije slučajno što u knjizi ove vrste donosimo imena nagrađenih jer svijet treba da zna istinu o našoj multietničnosti o našoj privrženosti miru. Svi nagrađeni osim jednog u ratu 1992 i 1995. bili su aktivni sudionici odbrane Bosne i Hercegovine u užem i širem smislu.

Sudska istina

GLAVA V

2.1. SUDSKA ISTINA

A. NAČELO NON SKRIPTUM NON MUNDUM

(što nema u spisu, toga nema u svijetu – kao da se uopće nije dogodilo)
Ovoga principa pridržavaju se karijerne sudije. Na tome principu zasnovana je i Presuda BiH protiv Srbije i Crna Gora. To je u stvari sudska istina koja se odnosi na konkretni spor između dvije države. Pred nama je Presuda u kojoj je utvrđeno da u spisu nema činjenica iz kojih bi Sud mogao zaključiti da je Srbija i Crna Gora izvršila genocid nad Bošnjacima u BiH 1992. -1995. godine. To je sudska istina.

Postoji li druga istina od one koju je utvrdio sud , a koja nije stala u spis?
Po nama postoji. Ali ako hoćemo da joj pribavimo autoritet Međunarodnog suda pravde onda je moramo unijeti u sudski spis. To nam je omogućio Statut Međunarodnog suda pravde čl 61. (nije sporno da je vojska i policija bosanskih Srba u pojedinim djelovima BiH izvršila genocid nad Bošnjacima 1992-1995. godine. O tome postoje presude i Haškog Tribunala i domaćih sudova. Ali to nije dovoljno za ovu Presudu. To nas obavezuje da se i u ovom tekstu bavimo pitanjem pravila kao RAZLOGA ZA REVIZIJU onako kako je propisao Statut. Sve ispod toga ne može biti od koristi podnosiocima zahtjeva za reviziju ili obnovu postupka u predmetu R BiH protiv R Srbije. Ovaj posao nije jednostavan i lagan. On se ne može uraditi na brzinu , niti se smije prepustiti nedovoljno stručnom fizičkim i pravnim licima.

FIAT IUSTICIA PERAT MONDUS I SPOR BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJE I CRNE GORE (Neka se pravedno sudi pa makar propao svijet)

Ovo pravno načelo mnogo je starije nego što je osnovan Međunarodni sud . Starije je i od postanka međunarodnog javnog parava. Zbog svog značaja za mirno rješenje sporova između država međunarodno pravo prihvatilo ga je za jedno od svojih načela i prilagodilo mirnom rješavanju sporova između država da bi na zemlji bilo manje nereda.

Svijet u kome živimo dobrim dijelom satkan je od protivurječnosti i pravo i pravda su njegova stvarna potreba.

Ovaj ljudski bol ne može da stane u sudski spis.
Fotografija preuzeta iz Grobnice Srebrenica.

Bosna i Hercegovina je u Evropi pa možda i u svijetu među prvim državama obratila se Međunarodnom sudu pravde da za nju, ali i za njene susjedne države nađe rješenje koje bi ih odvratilo da ne budu zli susjedi i da jednom za uvijek nauče lekciju da je međunarodni zločin ubijati ljudska bića samo što su po vjeri, etnosu drugačiji od njih. Već u ovoj fazi Presuda je dio istorije iz koje države i njihovi državnici, bez obzira bile one države nasilja ili one koje trpe nasilje ne mogu u međunarodnom pravu imati istu ulogu. Državi koja trpi nasilje pripada pravo na tužbu na zaštitu pred Međunarodnim sudom pravde. BiH je to pravo iskoristila. Sud je prihvatio njenu Tužbu. To je prvi korak aktivne uloge međunarodnog, javnog prava u promociji Povelje UN o mirnom rješavanju sporova između dvije države na Balkanu.

• Barbari (Varvari) i Presuda Bosna i Hercegovina protiv i Srbije i Crne Gore

U Evropi ne postoje države barbara ili varvara. Takve države ne postoje vjerovatno, ni u svijetu iako postoje brojni lokalni ratovi i sukobi. Akademik Smail Balić u djelu „Kultura Bošnjaka“ citirao je jednu građanku Mostara koja kaže „Ovi barbari ruše kao Hrvati a orgijaju kao Srbi. Mi se s tim ne slažemo. Nisu takvi svi Srbi, ni Hrvati. U svim ratovima i ratnim sukobima postojali su pravednici. Taj pojam smislili su Jevreji i njime obilježili one koji su u ratu 1941-1945. Pomogli da se spase Židovi. Takvima je nakon složenih presuda podignut spomen park u Jerusalimu i data počast da u parku pravednika zasadi stablo rogača. Ali postoje politički režimi koji postižu ljude da se ponašaju kao moderni barbari.

A ko su barbari ili varvari?

Univerzitetska biblioteka u plamenu, zapaljena od srpske artiljerije 1992

Fotografija preuzeta iz knjige H. Balić.

U rječniku krivično pravnih pojmova i izraza autora Hasana Balića i Alise Begović (Univerzitet u Travniku – Pravni fakultet Kiseljak, 2010.) „barbar“ je pojam iz grčkog jezika koji označava divljaka, nekulturnog čovjeka, koji ruši kulturne vrijednosti ili do njih ne drži, ubija i pljačka. Rimljani su barbarima nazivali stanovnike koji su živjeli izvan granica Rimskog carstva (upadali u carstvo, ubijali ljude, pljačkali njihovu imovinu i uništavali njihovo carstvo). Iz Dispozitiva Presude Paragraf 5 u kome se konstatuje da je Srbija prekršila Konvenciju o spriječavanju genocida u Srebrenici 1995. Da je tužena država posticala i pomagala barbare koji su napadali „bosansko carstvo“ i vršili ratne zločine pa čak nije ispoštovala i Privremenu mjeru Suda od 8. aprila i 13. septembra 1993 da spriječi genocid u Srebrenici u julu 1995. sigurnoj zoni UN-a. (paragrafi 6,7,8 Dispozitiva). Iz presude i drugih spisa se vidi da su barbari došli iz Srbije, Crne Gore, Hrvatske u „bosanskohercegovačko carstvo“ i sa domaćom „petom kolonom“ uradili to što su uradili.

Posigurno se zna da je u ratu u BiH 1992-1995.g srušeno je veliki broj džamija, crkava, katedrala. Podatke o tome iznio je Muherem Omerdić u Studiji „Prilozi izučavanju genocida nad Bošnjacima 1992-1995.“ (El Kalem, Sarajevo 1999. str. 469.) gdje je konstatovao da su Srbi uništili oko 58% džamija, Hrvati 9%, a oštetili su Hrvati 6% a Srbi 27%. Svi su rušili osim pripadnika oružanih snaga BiH. Ovo je dio činjenice, koje ako nisu bile poznate sudu i tužiteljji trebaju se istražiti i provjeriti kako bi se mogle koristiti u zahtjevu za reviziju.

ULOGA I ZADAĆA PRAVNE NAUKE, STRUKE I PRAKSE

Istraživanja koja smo do sada izvršili pokazala su da je bilo ozbiljnih propusta na strani BiH koja su se morala negativno odraziti na kvalitet Tužbe i njenog zahtjeva. Pravno i političko neiskustvo uzelo je svoju cijenu. U dobre namjere se ne može sumnjati. Ali sticaj okolnosti nije išao na ruku BiH. Jer zločini pod zastavom UN, zločini evropskih država: Francuske, Holandije neodvojivi su od zločina SRBIJE, Hrvatske i Crne Gore. Sve je imalo uticaja na izbor stranih advokata i stručnjaka za pisanje Tužbe. Tužbu i pretres pred Sudom započeo je jedan a dovršio drugi tim pravnika iz BiH.

Nesretne okolnosti vezane za ministra inostranih poslova tužiteljice neiskusnog pravnika i političara Nedžada Šaćirbegovića, bile su samo jedna od karika u nizu slabosti tužiteljice. Prvi zastupnik BiH je bio prof.dr. Kasim Trnka. Nakon što je izabran za sudiju Ustavnog suda F BiH napustio je mjesto zastupnika. Tako je to mjesto bilo upražnjeno. Ulogu eksperta imao je Sead Hodžić, advokat i bivši sudija Vrhovnog suda BiH i zamjenik ministra pravde SFRJ. Prof.dr.

Kasima Trnku zamjenio je doc.dr. Sakib Softić, koji je prije toga bio advokat u Živinicama. Tako je suviše težak posao stavljen na njegova leđa. On ga je časno i u granicama njegovih mogućnosti obavio. U međuvremenu napredovao je u zvanje profesora i stekao nova iskustva. To ukazuje da ga nebi trebalo mijenjati ali da mu treba zamjenik i obezbijediti pristojne uslove za rad. Utisak je da pravna struka nije bila dovoljno angažovana, što je posvjedočio oskudan sastav stručnog tima tužiteljice, ako se uporedi sa istim timom tužene. Dobar dio toga što je propušteno ne može se ispraviti u zahtjevu za obnovu postupka. Emotivna strana kod istražitelja ima svoje mjesto i nju treba poštovati. Ali u ovoj fazi postupka treba da dominira razum da pravna struka ide ispred drugih naučnih disciplina čiju pomoć treba prihvatiti. Pitanje obnove postupka u ovom predmetu nije emotivno, nije sociološko, istorijsko, etičko i filozofsko pitanje. To je isključivo pravno, još preciznije kazneno procesno pravno pitanje o kome najviše znaju – pravnici. Njih treba da angažuje onaj ko namjerava podnijeti zahtjev za obnovu postupka. To ne isključuje obaveze ni drugih naučnih disciplina i praktičara iz tih oblasti. Saradnja i koordinacija u svakom slučaju je potrebna. Bosna i Hercegovina je država sa multikulturalnom i pravnom tradicijom dužom od njenih susjeda Srbije, Hrvatske i Crne Gore. Ona ima istoriju svoje pravne misli na koju je skrenuo pažnju M. Imamović u djelu „Uvod u historiju izvora bosanskog prava“ (Sarajevo, 1997.). O tome je pažnje vrijedne radove napisao akademik Avdo Sućeska u djelima koja se čuvaju u biblioteci „Preporod“ Bošnjačka zajednica kulture Sarajevo – Fondacija akademik Avdo Sućeska, u Nacionalnoj i Univerzitetskoj biblioteci i biblioteci Bošnjačkog instituta Fondacija Adila Zulfikarpašića, u biblioteci Pravnog fakulteta Kiseljak, Fakultetima kriminalističkih nauka i sigurnosti i drugim bibliotekama u BiH.

U namjeri da pomognemo onima koji se profesionalno bave ovim poslom, istraživanjem došli smo do imena pravnik za koje vjerujemo da mogu biti od koristi u ovom poslu. To su prije svih sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i drugih sudova i pravnici: Hatidža Mahić, Hadžiosmanović, Suada Selimović, Katarina Mandić, Suljo Babić, Begzada Gavrankapetanović, Medžida Kreso, Malik Hadžiomerađić, Petrojka Sunarić, Sofija Alikalfić, Svetislav Stanojević, Dženana Latić, Sulejman Tihčić, Enver Zečević, Esmā Jusić Balić, Nadira Hrelja, Midhat Osmančaušević, Mirjana Perišić, Vera Jovanović, prof.dr. Petar Simoveti, Ivica Stanić, Venceslav Ilić, Šefik Džaferović, Abasa Begić, Jelisaveta Obradović, Gena Alić, Nasiha Festić, Šefik Zaimović, Semiha Borovac, mr. Senad Bajrić, mr. Ajla Škrbić, mr. Adnana Šabani; Nasiha Mujčić, Nerka Zahiragić, Azra Smajić, Jasminka Čohodžić, Tatjana Bosiljčić, Suvada Muftić Sušić, Nada Princip-Đurđev, Esad Muhibić, Lejla Hadžimuratović, Zijada Alikadić, Amir Jaganjac, Hajrija Muftić, Zdravko Knežević, Mustafa Bisić, Senad Kreho, Kemo Balavac, Osman Tahirović i Ivan Brigić.

te pravnici: , mr. Adnan Bešlić, mr. Alisa Begović, mr. Dilza Alija, mr. Haris Hasić, mr. Dragan Petrović, mr. Meliha Frndić - Imamović, Ljiljana Vasić, Amina Hajdarević, mr. Lejla Fatić, mr. Denita Kliko, mr. Amila Branković, mr. Sanela Mujanović, mr. Belma Adilović.

Advokati: Sead Hodžić; Edina Rašidović, Vasvija Vidović, Amir Salihagić, Senada Imamović, Jakša Mitrović, Martin Raguž, Amra Gurda, Džemal Sabrihafizović, Salko Pilav, Aida Karahodžić, dr. Asmir Dautbegović, Bojana Tkalčić - Đulić.

Te pravnici u upravi: mr. Rizvan Halilović, Nihad Omanović, mr Almir Džubur, mr Naser Čopelj, mr Emir Dudo, mr. Amra Branković, Tarik Hađiomerović, Nihad Halilbegović. Od koristi mogu biti i profesori pravnih i društvenih fakulteta koji su se u praktičnoj primjeni prava pokazali uspješni kao što su: Mustafa Imamović, Zenaid Dželmo, Miodrag Simović, Nurko Pobrić, Fikret Karčić, Sanjin Omanović, Dževad Drino, Tadija Bubalovića, Ramo Masleša, Nedžad Korajlić, Almir Maljević, Mirsad Abazović, Haris Halilović, Edin Muratbegović, Hajrija Čolić Sijerčić, Vildana Vranj, Ljilja Obradović; Gorjana Tanović, Selim Hasović, Hidajet Repovac, Senadin Lavić, Šaćir Filandra, Rusmir Mahmutćehajić, Šemsa Tucaković, Zijad Hasić, Edina Bećirević, Jasmin Ahić, Hajriz Bećirević, Esad Zgodić, Mersida Sućeska, Asim Mujkić, Azra Adžajlić-Dedović, prof. dr. Mensud Sabitović, prof. dr. Dževad Termiz, prof.dr. Zijad Hasić, prof.dr. Šaban Nurić, Sejdalija Mustafić, prof. dr. Mesud Sabitović, dr Emin Ramić, Mufid Memija, Mustafa Pamuk, Mensur Lagumdžija, Muhamed, Rešad, Hasan i Enes Čengić, Enver Pilav, Mirsad Kurtović, Meho Alićehajić, imaju mjesta u timu istraživača i analitičara.

Ovo dovodimo u vezu da Statut (član 61) toga suda ne sadrži bitno nove odredbe koje nisu poznate gore navedenim pravnicima. Te odredbe su slične ili potpuno iste sa odredbama ZPP-a i ZKP-a koje su se primjenjivale na području SFRJ ili se sada primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Navedene sudije tužioc i advokati imaju iskustva u stvarima revizije i ponavljanja postupka.

U Sarajevu je početkom 2011 izdata Monografija 130 godina Kantonalnog suda u Sarajevu koju je priredio Sead Bahtijarević, sudija Ustavnog suda F BiH. Utvrdili smo da su Bošnjaci, nakon što su bile sudije Vrhovnog suda BiH izabrani u Međunarodni sud (Dom za ljudska prava) prof. dr. Hasan Balić i Mehmed Deković. Pored njih sudije Doma su prof. dr. Vitomor Popović, Miodrag Pajić, Mato Tadić, Želimir Juka. Prof. dr. Omer Ibrahimagić, bio je sudija Ustavnog suda SFRJ, prof. dr. Ćasim Sadiković, član je Venecijanske komisije. Svi oni mogu biti od koristi na ovom poslu.

U citiranoj monografiji u kratkim naznakama data je historija pravosuđa u Bosni i Hercegovini. Na strani 77 dat je kratak pregled suđenja članovima terorističke organizacije „Mlada Bosna“ .

Među kojima je bio i Gavrilo Princip, koji je u tom atentatu u Sarajevu , 28.06.1914. godine ubio austrougarskog prestolonasljednika Franju Ferdinanda i njegovu suprugu Sofiju, koja je bila u poodmakloj trudnoći. To je prvo međunarodno suđenje na prostoru Balkana.

U namjeri da se bude od efikasne pomoći smatramo da iz tima istražitelja nebi trebali izostati stručnjaci za prikupljanje i čitanje vojnih dokumenata : prof. dr. Džemal Najetović, doc. dr. Nedžad Ajnadžić i dr. Selmo Cikotić, te stručna lica, kao što su: Munib Milišić, Esed Sipić, Zaim Bešović, Enes Bećirbašić, Osman Džamalija, Atif Dudaković, Jovan Divjak, Stjepan Šiber, Hasan Efendić, Husein Balić, Mujo Kafedžić, Izet Beridan, Mevludin Mustafić, Fikret Grabovica, Dervo Harbinja, Mensur Đananović, Asim Džambasović i drugi.

Istoriska nauka i druge nauke svakako imaju mjesto u ovom projektu . To su u prvom redu Katedra na Filozofskom fakultetu u BiH i stručnjaci koji su u drugim ustanovama i institutima.

Sudije doma za ljudska prava u BiH prof. dr. Hasan Balić, prof. dr. Vitomir Popović, Juka Želimir, Miodrag Pajić, Mato Tadić i Mehmed Deković u Sali Federalnog - Vrhovnog suda SAD.

Sarajevski atentat

SARAJEVSKI ATENTAT

U Sarajevu je dana 28.06.1914. godine izvršen atentat na austrougarskog prijestolonasljednika Franju Ferdinanda. Ovaj događaj je zabilježen u povijesti kao neposredan povod Prvom svjetskom ratu. Za sudjelovanje i pomaganje u izvršenju atentata optuženo je 25 lica. Proces je vođen pred Okružnim sudom u Sarajevu, u periodu od 12-23. oktobra 1914. godine. Javna sjednica suda održana je u raspravnoj dvorani Vojnog suda garnizona u Sarajevu. Ova prostorija se nalazila u sklopu kompleksa vojnih objekata - kasrani, koje su se tada zvale „Lager generala Filipovića“, u novije vrijeme poznat kao „Kasarna Maršal Tita“. Prostorija u kojoj je sud zasjedao uništena je u posljednjem ratu. Razlozi sa suđenje „Vojnom okruženju“ bili su isključivo bezbjednosne prirode. Za suđenje je vladalo veliko interesovanje u zemlji i van granica Austro-Ugarske monarhije. Suđenju je prisustvovao veoma mali broj privatnih lica. Od građanstva raspravi su prisustvovali: Fehim ef. Čurčić, gradonačelnik Sarajeva, Danilo Dimović, potpredsjednik Sabora, Šerif Arnautović, direktor Vakufa, Kalikst Tadin, sarajevski zastupnik i glavni urednik „Hrvatskog dnevnika“, zatim novinari, policijski činovnici i nešto oficira.

Sud je zasjedao u sastavu: predsjednik Senata: g-Luigi pl. Curinaldi, Votanti-sudski savjetnici: gg.Bogdan Naumowicz, dr.Mayer Hoffmann.

Zamjenici Votana, sudski savjetnici: gg.Emanuel Failka, Anton Pitha, zapisničari: gg.Nikola Raščić, sudski pristav: Aurel Sertić.

Optužnicu su zastupali: Državni odvjetnik: Franjo Svara, zamjenik drž. odvjetnika: Rudolf Sark, branitelji optuženih bili su: dr. Maxs Feldbauer – advokatski koncipijen.

Branio je Gavriła Principa, Blagoja Kerovića i Nikolu Forkapića.

Dr. Konstantni Premužić, advokat.

Branio je Čabrinovića, Jovanovića, Zagorca i Kerović Mitra.

Dr. Srećko Perišić, advokat.

Branio je Popovića, Stjepanovića, Momčinovića te Franju i Anđelu Sadilo.

Franc Strupl, sudski savjetnik.

Branio je Grabeža, Mičića, Kerović Jovu, Perina.

Dr. Ruidolf Zistler, advokatski koncipijent.

Branio je Čubrilović Veljka i Vasu, Kranjčevića, Kerović Nedu.

Malek Wenzel – sudski tajnik

Branio je Ilića, Đukića, Kalmbera, Miloševića i Milovića

Presuda je javno objavljena dana 28. Oktobra 1914 godine.

Okrivljeni su proglašeni krivim i osuđeni:

Gavrilo Princip, Nedeljko Čabrinović i Trifko Grabež, na kaznu teške tamnice

u trajanju od po 20 godine, Vaso Čabrilović na kaznu teške tamnice u trajanju od 16 godina, Cvjetko Popović na kaznu teške tamnice u trajanju od 13 godine, Lazar Đukić na kaznu teške tamnice u trajanju od 10 godine.

Danilo Ilić, Veljko Čubrilović, Neđo Kerović, Mihajlo (Miško) Jovanović i Jakov Milović osuđeni su na kaznu smrti koja se ima izvršiti vješanjem.

Dakle, platili smo skupo našu naivnost i neiskustvo kod izbora advokata koji je pisao Tužbu i čije pojavljivanje kao i zastupnika Trnke i Softića je prvo pojavljivanje pred jednim međunarodnim sudom i takvo nešto se nebi smjelo ponoviti u pisanju Zahtjeva za reviziju. Treba tražiti i pronaći iskusne pravnike domaće i međunarodne koji će mudro i stručno ovaj posao privesti kraju. To je obaveza naše države i pravnici će joj sigurno pomoći ukoliko ona takvu pomoć zatraži.

GLAVA VI REVIZIJA OBNOVA POSTUPKA, NOVE ČINJENICE, PРАВNA OCJENA, ROKOVI

Nije slučajno što ova glava ima ovako širok naslov. Namjera nam je da privučemo pažnju korisnika, da se skoncentrišemo na najbitnije stvari u činjenične i pravne naravi.

• **Revizija ili zahtjev za obnovu postupka**

U čl. 61 Statuta Suda propisana je mogućnost kada se može podnijeti Zahtjev za Reviziju ili za obnovu postupka na Presudu toga suda. To je smao kada se pojave nove činjenice.

U sporu pred Međunarodnim sudom pravde revizija ili zahtjev za obnovu postupka ne može se podnijeti zbog pogrešne primjene materijalnog prava. Sa ovim se nije lako pomiriti pogotovo onima koji nemaju pravno obrazovanje. To je jednostavno tako i drugačije ne može biti.

Ovaj pravni lijek ne može se podnijeti ni zbog povrede procesnog prava – pravila procedure i dokazivanja. Na ovo smo dužni ukazati da istraživači ne rasipaju snage i da se ne zanose kako će oni naučiti sud pravu. Ovo je najveći Sud pravde na svijetu. Time su okončane sve dileme.

• **Novе činjenice**

U zahtjevu za reviziju ili obnavljanje postupka postoje dvije vrste činjenica. One koje nisu postojale u vrijeme kada je presuda donešena. One koje su postojale ali za njih sud ni podnosilac zahtjeva nisu znali. Statut je postavio uslov da

se to neznanje ne može pripisati nemaru podnosioca zahtjeva. Sud ocjenjuje postojanje nemara. Šta je nemar? Po nama to je psihički odnos čovjeka prema poslu koji treba da obavi. Sličnu definiciju našli smo u krivičnom pravu u poglavlju o krivičnoj odgovornosti. Dakle, i na to mučenje ovoga odnosa treba krajnje pažljivo gledati. Ali mi ovjedje ne trebamo gajiti iluzije da je to ostavljeno na volju stranama. Pravno tumačenje nemara daće Sud.

• **Kvalitet i značaj novih činjenica**

Za reviziju presude nemaju isti značaj sve nove činjenice. Nove činjenice treba da ispunjavaju uslove koje je propisao čl.61. st.1. Statuta u kome je propisano da su činjenice od odlučnog značaja.

Šta je odlučni značaj?

To je praktično pitanje i zavisi od slučaja do slučaja. Podnosioci zahtjeva imaju pred sobom ne samo presudu već cio spis, cio tok raspravljanja i suđenja. Na osnovu toga oni vrše selekciju i ocjenu činjenica i iz njih izvode zaključke koje u zahtjevu saopštavaju Sudu. Tu se primjenjuje pravilo struke i znanosti, dijalektičke povezanosti i činjenica i logike pravnog mišljenja. To su pojmovi i pravila koja pravnici od struke i karijere poznaju i u praksi primjenjuju. Procedura otvaranja postupka propisana je u čl.61 stav.2 Statuta. Nakon što primi zahtjev i Sud utvrdi postojanje odlučne činjenice i njen karakter, koji spor čini podobnim da se zahtjev uvaži. O toj fazi postupka odlučuje Sud.

Ko skriva činjenice?

To radi onaj ko ima pravni interes. U sporu BiH – Srbija i Crna Gora to radi tužena strana. One su u vrijeme kada je izvršen genocid bila jedna država. Sada su dvije samostalne države i kako tradicionalno za sebe kažu „dva oka u jednoj glavi“. Te države imaju svoje obavještajne službe, svoja ministarstva inostranih poslova koja lobiraju kod najuticajnije evropskih i svjetskih država „ za svoju stvar“. I u tome imaju uspjeha, naročito kod Velike Britanije, Rusije, Holandije, Belgije, Grčke i Španije. Da se ne otvaraju nove činjenice blagonakolna gleda i EU , jer kad bi se usvojila revizija i drugačije presudilo otvorilo bi se pitanje može li u EU država koja je izvršila genocid u drugoj državi biti primnjena u EU dok sa tom državom pravno ne uredi odnose. Zbog toga će se založiti da se te činjenice ne otkriju dok ne prođe 10 godina od donošenja presude. Ovo je stav jednog dijela UN koje su u više navrata priznale krivnju za genocid u Srebrenici i na tome se završilo.

Sakrivanje činjenice započelo je pred Haškim tribunalom u vrijeme kada je glavni tužilac bila Karla Del Ponte iz Švajcarske. To se dogodilo u predmetu Slobodana Miloševića i predmetima protiv visokih političkih i vojnih dužnosnika tužene. Naslednik karle Del Ponte Serž Bramerc ne krije da su uništili dokaze o Srebrenici, jer smatraju da nisu bitni. To je tako nesmotrena izjava da mu je Hatidža Mehmedović, majka ubijena dva sina i muža, kroz suze u Potočarima rekla " Vrate mi njihove sveske i fotografije, to mi je jedino što je od njih ostalo, Kako ste mi to mogli uraditi?"

Gdje tražiti nove činjenice?

Tamo gdje ima i tračak nade. To je u prvom redu arhiva Haškog Tribunala i predmeti Slobodana Miloševića i drugih koji su pravosnažno presuđeni, a odnose se na visoke funkcionere političare, zakonodavne vojne i izvršne vlasti u Srbiji i Crnoj Gori. Pažljivo i brižno istražiti dostupne arhive vojske i vlade Srbije i Crne Gore. Pogrešno bi bilo čekati na presude Karadžiću i Mladiću. Oni su ovdje male ličnosti a veliki zločinci. Haški Tribunal je u više pravosnažnih presuda utvrdio šta su uradili njihovi saučesnici. Ovdje se radi o odnosu između dvije države, a Karadžić i Mladić nisu junaci i državnici u Srbiji i Crnoj Gori. Te spise treba pažljivo analizirati i iz toga ako se može izvesti neka nova važna činjenica, evidentirati je. Od koga tražiti pomoć? Od moralnog svijeta, od vlada zemalja koje su pobornici mira. Uputno je ostvariti saradnju sa Muzejem Holokausta u Vašingtonu, sa Društvom za ugrožene narode na čijem čelu je Tilman Cilh – Njemačka, sa fondacijom Soroš, sa Amnesty International, sa Helsinškim komitetom, Šerifom Bosonijem, sa Ričardom Golstonom, Normanom Cigerom, Robertom Donijem, Danski centar za istraživanje za holokaust i genocida i drugim pojedincima i institucijama koje mogu biti od koristi.

Pažnje je vrijedno i mišljenje da bi od Savjeta bezbjednosti UN zatražili da donese „preporuku“ da nema zabrane i tajnih dokumenata kada se radi o suđenju za genocid.

Rokovi za reviziju su zakonski. To su zakonski rokovi subjektivni 6 mjeseci i objektivni 10 godina od donošenja Presude. Za Bosnu i Hercegovine i Srbiju taj rok ističe 26. februara 2017. godine.

Teret dokazivanja

Teret dokazivanja (Aunus probandi)

Ovo nije novina i ne odnosi se samo na postupak pred Međunarodnim sudom pravde. To je veoma staro pravno načelo koje je preko privatnog prava – Rimskog prava prihvaćeno i u međunarodnom javnom pravu.

To u slučaju BiH – protiv Srbije i Crne Gore znači da BiH sve ono što tvrdi u zahtjevu za reviziju treba i da dokaže. Njen zahtjev treba da bude dokazan novim, kvalifikovanim činjenicama. To nije lahko i jednostavno. Da bi tužiteljici pomogli kao njeni građani, znanstvenici i poznavaoци toga posla napisali smo ovom metodologijom drugi dio ove knjige koja je više praktične naravi.

Ovo je neka vrsta Praktikuma za državu koja odluči da traži pravdu pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu.

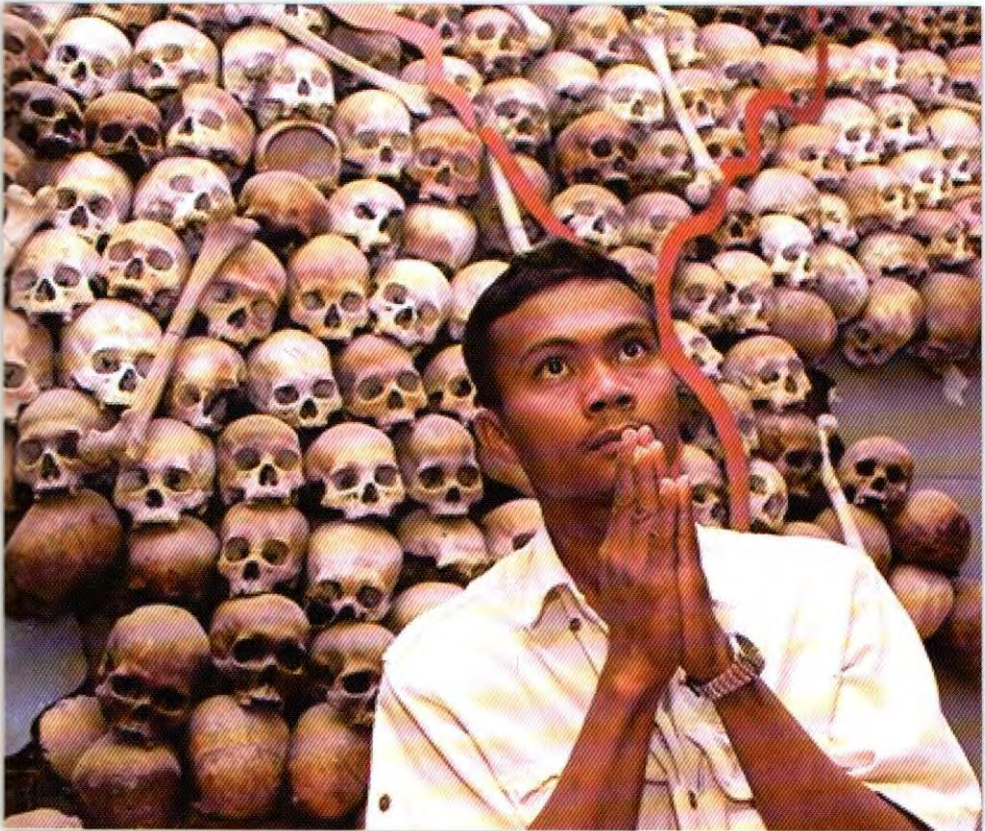
Kada je u pitanju Slučaj BiH Srbija i Crna Gora onda je to i praktikum sui generis- Praktikum svoje vrste, u kome ništa nije propušteno slučaju ili nekom drugom. Svako ima svoj konkretni zadatak svoju obavezu i svoje pravo. Građani BiH imaju pravo da traže od svoje države da ih zastupa pred Međunarodnim sudom pravde. U isto vrijeme oni su dužni da pomognu svoju državu da u tome uspije. Ove obaveze nisu oslobođeni ni naučno obrazovne institucije koje su dužne da educiraju istraživače i druge znanstvenike Univerzitet u Travniku, rektor prof.dr. Rasim Dacić i direktor Pravnog fakulteta, podržaće takve programe.

Život nije bajka. On je pored svega i surova realnost koja ne rijetko bude pokrivena pravom. Uzmimo primjer principa in dubio proreo (u slučaju sumnje u korist optuženog). Taj princip olako koriste i u Haškom tribunalu i na Državnom Sudu i tužilaštvu BiH što je rezultiralo brojnim oslobađajućim presudama.

Šta treba dokazati?

Tužiteljica (BiH) dužna je dokazati namjeru ili umišljaj (DOLUS) da su Srbija i Crna Gora i Jugoslovenska narodna armija/ Vojska Jugoslavije u agresiji na BiH 1992 - 1995 postupale sa namjerom da potpuno ili djelimično unište muslimane - Bošnjake kao nacionalnu, etničku, vjersku skupinu kao takvu.

Polja smrti

Polja smrti u Kambodži.

Fotografija skinuta sa: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/10/Svet/994596/Su%C4%91enje+za+%22polja+smrti%22.html>

Bosansko Hercegovačka polja smrti

Bosanskohercegovačka stvarnost
(fotografija preuzeta iz arhiva Državne komisije za
traženje nestalih)

POGLAVLJE III

POLJA SMRTI BOSANSKO HERCEGOVAČKA POLJA SMRTI

Polja smrti je pojam koga su smislili međunarodni ad hoc sudovi da bi označili državu i prostor gdje su izvršeni ratni zločini . Na kraju XX i početkom XXI vijeka to su Kambodža, Uganda, Ruanda, BiH , Somalija i neke države koje su nastale raspadom bivše Jugoslavije . Ovaj termin prihvatili su i neki domaći sudovi. On se danas koristi u naučnoj literaturi.

Prvi predsjednik Haškog Tribunala Antonio Kaseze , jedan je od utemeljivača pojma i zagovora da se Poljima smrti bave sudske institucije a da svi drugi pažljivo prate sudske judikate (presude) kako bi iz njih saznali šta se desilo u Poljima smrti ko je i kada izvršio zločin: ko su žrtve a ko zločinci i zašto su osuđeni, koliko im je kazna odmjerenjena.

Institut nagodbe ad hoc sudovi nekritički prihvataju umnogome je odstupanje od fer suđenja. Dvojica se nagode na štetu trećeg. Taj treći je žrtva. U nagodbi je žrtva pravda. Ali za tužioca i sud je stvar završena. U sudskoj statistici se zabilježi da je predmet završen. Sudije i tužioc poslije toga odlaze na piće. Zločinac zadovoljan. Žrtva je potpuno dotučena. Sud na čijem čelu je bio profesor Kaseze nije ispunio očekivanja moralnog svijeta ni u pogledu efikasnosti, pravednosti, niti u pogledu ekonomičnosti i kaznene politike. To je sada najskuplji sud na svijetu koji je neefikasnim procedurama ozbiljno ugrozio načelo materijalne istine (slučaj Milošević, Plavšić, Kraišnik a na pomolu su i blamaže u predmetu Karadžić i Mladić). Sakrivanje činjenica od strane tužitelja . Njihova samovolja u odabiru dokaza i procesuiranju zločinaca umnogome je dovelo u pitanje isključivost Kasezea.

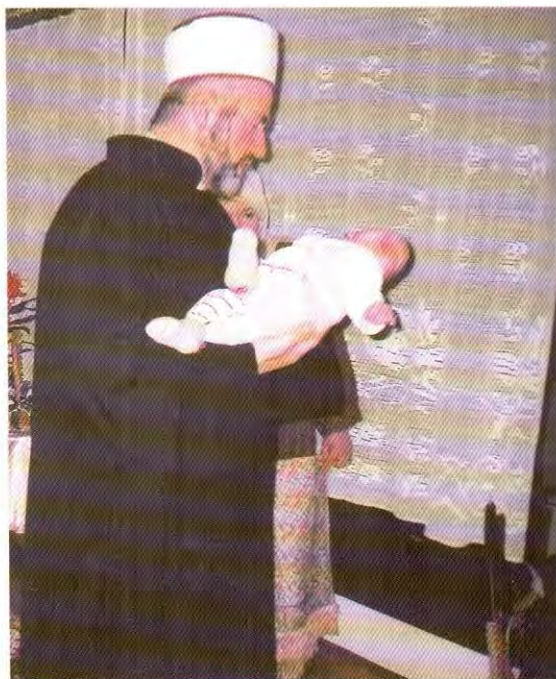
To je razlog više što ne dovodeći u pitanje stavove predsjednika Kasezea smatramo da upravo označena Polja smrti treba da istražuju nastavnici na univerzitetima , istražitelji na institutima, vladine i nevladine institucije i organizacije sa ciljem da se suzbije porast novih Polja smrti u BiH i da se one ne prošire na susjedne i druge države.

Za razliku od parcijalizacije polja smrti, naprimjer, Foča, Kalinovik (rodni kraj Ratka Mladića) Prijedor, Brčko, Mostar, Stupni Do, Ahmići, Bijeljina, Srebrenica, Višegrad globalizacija kao realnost donijela je i globalizaciju

zločina. Zbog toga mi smatramo da je razumno tvrditi da se genocid dogodio na cjeljoj teritoriji Bosne i Hercegovine, gdje su živjeli Muslimani.

Bosna i Hercegovina nije isto što i Kambodža, Ruanda, Kenija i Sudan. Ona nije slična niti Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori. Ona nije slična niti jednoj državi u Evropi. Ona je neponovljivi božiji dar. Takve države i zemlje koja je po mnogo čemu „pozitivni uzor“ nema u Evropi pa ni u svjetu. Gdje to mogu na prostoru od 2-3 kvadratna kilometra da postoje sinagoge, džamije, katedrale, pravoslavna crkva. Da se u isti mah čuje ezan sa munare, zvona sa katedrale i crkve i vide ljudi sa jevrejskim oznakama kako jedni pored drugih prolaze i odlaze da se mole jednom stvoritelju svjetova. To samo ima u Bosni i Hercegovini. To je njeno pravo lice. O tome treba ostaviti istiniti zapis za budućnost bosancima i hercegovcima koji će doći na svijet i onima izvan Bosne i Hercegovine. Već se sada može zaključiti da je Bosna i Hercegovina od Boga data neponovljiva zemlja. Ali i država sa nizom teških problema koji najviše dolaze iz nemirnog okruženja, koje je tradicionalno prema BiH (Srbija, Hrvatska i Crna Gora i jedan dio Evrope). Vjerovatno će i dalje praviti iste ili slične pogreške prema Bosancima i Hercegovcima i njihovoj državi.

Uz uvažavanje tih činjenica bosanci i hercegovci ne bi trebali biti pesimisti. Na to je skrenuo pažnju Nezim-Muderiz Halilović, čovjek široke kulture i visokog obrazovanja, a u ratu 1992 i 1995 godine bio je komadant Četvrte muslimanske brigade. Na Akik dovi prilikom davanja imena novorođenom djeteta u Sarajevu 20.03.2012 godine konstatovao je “Za nafaku novorođenog djeteta, brine se dragi Allah i roditelji. Naša država Bosna i Hercegovina uz Božiju pomoć i uz pomoć dobrih ljudi bosanaca i hercegovaca očuvat će svoju državnost i integritet”.

Fotografija preuzeta iz porodičnog albuma

Nezavisno od toga u ovome tekstu postavili smo istraživačko pitanje. Kakvi su to nesretni ljudi koji mogu izdati svoju domovinu. Svoju državu, izdali su da bi bili sluge drugima državama i režimima? Kakvi su to ljudi koji mogu izdati svoju vjeru, ubiti nevinog čovjeka, samo da bi dokazali da su „pravi“ Srbi, Crnogorci, Hrvati i Muslimani i da „neće i nemogu živjeti sa drugima i drugačijim od sebe“ Zbog toga su njihova djela Srebrenica, Prijedor, Ahmići, Mostar, Stupni do, Foča Višegrad i druga Polja smrti u Bosni i Hercegovini? Suprotno njima je prirodno stanje BiH koje prof.dr. Mirsad Abazović vidi kao prirodan običan pogled na Bosnu i konstatuje:

Može li se u Bosni zajedno živjeti?

„Pametnome to pitanje ne treba ni postavljati. Živjelo se, živi i živjet će se. Sve naše različitosti, koje su prvenstveno dogovorne ili usvojene naravi, nisu Bosna i jesu Bosna. U ovu zemlju se dolazilo i tu ostajalo. Sa navikama, običajima, filozofijama, religijama. Bosna je to sve primala i unjedrila. Te razlike su se mirile i,uglavnom, izmirile, obogatile njenu dušu i napravile od Bosne džennetsku baštu za svakog poštenog insana koji ljubi sebe i zarad te ljubavi, voli i druge. Budalama i moralnim protuhama i onima koji Bosnu na paraćesike gledaju, sa nekoliko zehri bosanskih prilika kazati ćemo odgovor na pitanje može li se u Bosni zajedno živjeti.

„Iz daleka sam“, kažeš, „tražim Babiće“.

„Jozine ili Vejsilove ili, more bit, Obrenove“, vele mi.

„Kako?“ začudih se.

„Pa lijepo, k'o da nisi iz Bosne“, još se više čude oni. Niko nikome ovde ne smeta da bude musliman, katolik, pravoslavac, ćifut, pa što te čudi da im ne smeta ni isto bezime“. „Isto ti je, bolan, da si pit'o i za Filipoviće, Gavranoviće, Abazoviće, Hadžiće, Kujundžiće, Petroviće... drže se ljudi svojih imena, a kad je ko uzeo koju vjeru ili naciju, ko zna; neka uzima, samo neka je u suru i neka ne bije“. Ako ne viruješ, pitaj Bajru iz Križanovića ili Jozipa iz Begovine, a moreš, vala, i Paraskevu iz Plandišća, a ako nekoga tražiš u Terzićima, najbolje je da pitaš Mordu Atijasa“.

Hoću na džumu. Kažu mi, upućujući me prema džamiji, da ću najprije tamo doći ako krenem prvim sokakom lijevo pa onda oko crkve „Svetog Ante“, a kad oborim nizastranu, ispod popove kuće, doći ću pravo gdje sam naumio. Kod Vejsila Babića, u hladu ružičnjaka, pijem popodnevenu kahvu. Hanuma Nezira, u đulbasmenoj bluzi i kadifli dimijama, pikrivena keranom jamenijicom, stapa se sa ljepotom ružica. Finćukasto žensko čeljade donosi kahvu, rahat lokum i druge slastice. Lijepo obučeno, evropejski što bi rekli. „Ovo mi je

snaha“, veli Vejsil, „iz Donje Varoši je, Markovina što je zovu; ma tamo di je majstor Muharem napravio onu ćupriju sa tri luka“. „Iz fine je porodice, od onog Matana Jozića, sjećaš se, što je srezao drvenu građu za naš dom kulture; ma moro bi ga znati, on je u kumstvu sa Jamakosmanovićima ima sto godina.“ „Dobri ljudi! Nikad prija Luca nije sa mise kući otišla, a da prvo mojoj Neziri nije svratila“.

I Sejfudin, Vejsilov srednji sin, a Matana Jozića zet, popi kahvu s nama, uljudno se izvini i ode, rekavši da je umro Milovan Tankosić pa ne bi smio zakasnuti na sprovod, a Milovan je otac njegovog najboljeg ahababa Srđana.

Vidiš Bosnu bosanskih kraljeva. Hrvati li su, Srbi li su, Turci li su? E, nisu ni jedno ni drugo, ni treće. Bosanci su to, bolan. Nisu dali ovu zemlju nikome, ni u torbi grumen da joj se odnese. A jesu se križali, krstili i Allahu klanjali. I, ako Bog da, njihovi potomci će se dovijeka tako ponašati.”¹²

Abazovići i Osti - Sultanija i Vikica

Abazovići su u ovom tekstu Muslimani, a Osti su Katolici.

Ovaj slučaj nije usamljen, ali po mnogo čemu je interesantan. Abazovići su stara begovska porodica. Mirsad Abazović je Musliman, bošnjak, redovni je profesor na Univerzitetu u Sarajevu. Oženjen je Katolkinjom – Hrvaticom. Imaju dvoje djece. Mirsadorova punica Vikica, Katolkinja ispod granata i snajpera svakodnevno odlazi u samostan Sveti Ante pod Bistrikom u Sarajevu, zapali svijeću i moli se Bogu da joj sačuva unuke, zeta Muslimana i cijelu porodicu. Mirsadorova majka, Sultanija svaki dan klanja pet vakata namaza. Staje pred Allaha i moli ga da joj sačuva unuke, snahu Katolkinju i sina Mirsada. Porodica Abazović je preživjela rat. Danas je Dino Abazović, unuk baka, profesor na Univerzitetu u Sarajevu.

Naše istraživanje je po sadržaju i metodološki originalno. Jer u Poljima smrti istraživali smo „Polja spasa“ i u njima pravednike. Tako smo ostali vjerni suštini teze Kasezea da zločinom i zločincima treba da se bave tužilaštva i sudovi.

Imajući u vidu da je ovo, prije svega, naš problem, da je unikatan, razumljivo je da smo metodološke izvore pronašli u djelima metodičara sa ovih prostora: Midhata Šarnića, Radomira Lukića, Šefke Međedovića, Mensura Kusture, Dževada Termiza i Senadina Lavića. Kod slučaja (Banja Luka) Nezavisna država Hrvatska (NDH), Republika Srpska (RS), Herceg Bosna, Autonomna oblast Bosanska Krajina, Foča Srbije, Arslanagića most, Perovića most, koristili smo se metodom – TRIPARTICIJE, čiji je jedan od utemeljivača profesor krivičnog prava Toma Živanović sa Univerziteta u Beogradu.

---

12 Mirsad Abazović, OGLEDI O BOSANSKO HERCEGOVAČKOJ ZBILJI, Sarajevo, 2008, str. I-III.

U našem istraživanju nema tabu teme Zločini su se dogodili. Zna im se početak, znaju žrtve i otkriven je i osuđen jedan broj zločinaca znaju se žrtve, ali kako spriječiti njihov porast? Na ovo pitanje ukazali su prof.dr. Esad Zgodić, Prof. dr. Hidajet Repovac, akademik, prof.dr. Vladimir Premec skrenula je pažnju i Dilza Alija u studiji „Institucionalizacija ljudskih prava i sloboda Sarajevo 2011“ u kojoj dokazala je da postoji nesklad između normativnog i stvarnog jer se neefikasno otkrivaju i procesuiraju oni koji vrše nasilje nad ljudskim pravima.

„Rascjepkanost“ pravnog sistema pogoduje zločincima. To je pokazao slučaj BiH. Ratnim i drugim zločincima koji su ta djela počinili u BiH nije potrebno da se sklone u Argentinu, Kanadu, Australiju kao što su to radili nacisti i njihovi saveznici u Drugom svjetskom ratu, Dovoljno je da pređu u Srbiju, Hrvatsku i Crnu Goru i pošto imaju njihovo državljanstvo biće teško dovesti ih na suđenje u Bosnu i Hercegovinu ili na izdržavanje kazne (slučaj Ante Jelavić).

Pažljivo smo birali istinite priče i činjenice o događaju kako bi naše istraživanje moglo izdržati kritiku vremena. Svaka od tih priča čini dio cjeline a međusobno povezani čine kratku istoriju Bosne i Hercegovine, onako kako je vidi istoričar Noel Malkolm.

Iz tih priča i događaja vidi se da je kod bosanaca i hercegovaca u tradiciji čuvati i njegovati državu, njegovati ljudska prava i dobrote, i kako sa pravom ističe prof.dr. Džemal Najetović „Časno je braniti Bosnu i Hercegovinu i sam kao kapetan I klase JNA a kasnije visoki oficir Armije R BiH u ratu 1992-1995 zaštitio ugrožene građane BiH po cijenu vlastite žrtve. To je kaže zabilježila štampa R BiH „Oslobođenje“ od 02.12.2006. starac Nikola Kostić iz Orahova Dola, kaže“Ljudi iz mog susjedstva bili su me strpali u pakao, a pojavio se Džemal iz Zenice koji me je izveo u raj“.

O toj tradiciji i odanosti državi i slobodi čovjeka svjedoče ovi primjeri:

A) Grob neznanog junaka na Avali

Prof.dr. Mustafa Imamović sa Univerziteta u Sarajevu u kapitalnom djelu Historija Bošnjaka, koji je preveden na više jezika a prvo izdanje je izašlo 1997. godine na strani 459. konstatovao je :“ Među sandžačkim Bošnjacima očuvala se tradicija da je neznan junak, čiji spomenik stoji na Avali, ustvari grob Bošnjaka iz Sandžaka Sulejmana Balića, koji se istakao kao običan vojnik, poginuvši u borbi protiv austrougarskih četa“.

O ovome događaju pisali su i znanstvenici iz Sandžaka, među kojima se isticao prof.dr. Mustafa Memić.

Grob neznanog junaka na Avali
Fotografija preuzeta iz privatnog albuma I. Hotović

B) Šta ću reći djeci?

Ismet Hotović je potomak Hote Bajraktara. Rat ga je zatekao u Foči u selu Paunci. Porodica mu je protjerana u Makedoniju. U Pauncima su mu bosanski Srbi ubili punca i punicu (Ibro i Ševala Frašto) i zapalili kuću. Pobjegao je sa strijeljanja 20. aprila 1992. godine i pridružio se boriocima R Bosne i Hercegovine. Na ratištu na planini Treskavici upoznao je novinara Rojtera (Reuters) Kurta Šorka koji ga je pitao: „Ismete zašto ne ideš u Njemačku, kada imaš pasoš i obezbjeđen posao? Odgovorio mu je kratko „Ako preživim šta ću reći djeci“.

Fotografija preuzeta iz privatnog albuma I. Hotović

Preživio je i sa porodicom vratio se u Paunce.

Kada su u pitanju očevi i djeca situacija je mnogo složenija i odgovornija nego što izgleda. U časopisu „Azra“ koji izlazi u Sarajevu br.792 od 2.5.1912. str. 32-33, pod naslovom „Kako žive porodice velikih zločinaca?“. Betina Gering kaže ličim na njega. Ali nisam on. Ja i moj brat odlučili smo da nemamo djecu. Sterilizovali smo se jer ne želimo da na svijet dolaze novi „Görinzi“. Katrin Himler poznata je njemačka publicista i udala se za Jevreja, Eri Cliistan Mengela: Unuk zločinaca je umjetnička duša, Richarda Eichman, danas je jedan od najpoznatijih njemačkih orijentalista. Neki su promjenili prezime. Reporterka je završila reportažu „Nekih od njihovih potomoka stide se šta su njihovi preci uradili, neki i dalje podržavaju ideologiju zla“.

Sejfulaf ef. Muftić i Avram Danon

Sejfulaf ef. Muftić bio je plemenit čovjek. Rodio se i živio u Rogatici, gdje se bavio trgovinom. Avram Danon je Jevrej koji se doselio sa porodicom u Rogaticu i bavio se trgovinom. U zimu 1942. godine njemački nacisti u Rogatici ubili su Avramova dva sina, Sudu i Judu. Izdali su proglas da ih niko ne smije sahraniti. Ko to učini bit će javno pogubljen. Par dana na ulici su ležala smrznuta tijela ubijenih mladića i psi lualice počeli su komadati njihovo tijelo. Moj otac Sejfula ef. Muftić po cijenu vlastog života, angažovao